

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra filozofie a společenských věd, Filozofická fakulta

Etická výchova jako součást Výchovy k občanství na základních školách

Diplomová práce

Autor:	Bc. Tereza Kopová
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	NSSKDE Učitelství pro střední školy – dějepis NSSKON Učitelství pro střední školy – základy společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Hana Šebestová

Hradec Králové

2015

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Tereza Kopová
Studium:	P12197
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd
Název diplomové práce:	Etická výchova jako součást Výchovy k občanství na základních školách
Název diplomové práce AJ:	Ethics as a Part of Civics Education in Secondary Schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat doplňkový předmět Etická výchova jako společenskovědní předmět s významnou vazbou na Výchovu k občanství. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části budou shrnuty dosavadní poznatky o etické výchově jako školním předmětu, kritice bude podrobeno zdůvodnění vzniku doplňkového předmětu Etická výchova. Bude zjišťováno, zda by očekávané výstupy předmětu Etická výchova bylo možné naplnit v rámci jiných společenskovědních předmětů, zejména Výchovy k občanství. Budou analyzovány průniky očekávaných výstupů těchto předmětů. Kritice budou podrobeny metodické příručky určené pro výuku Etické výchovy. V praktické části budou na základě výše uvedených analýz navrženy vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy v rámci předmětu Výchova k občanství na základních školách. Metody práce: analýza dokumentů, kritická reflexe standardů vzdělávání

BELZ, H. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6. LENCZ, L., KRÍŽOVÁ, O. Etická výchova - metodický materiál 1. Praha: Luxpress, 2000. ISBN 80-7130-091-8. LENCZ, L. a kol. Etická výchova - metodický materiál 2. Praha: Luxpress, 2008. ISBN 978-80-7130-139-4. LENCZ, L. IVANOVÁ, E. Etická výchova - metodický materiál 3. Praha: Luxpress, 2003. ISBN 80-7130-107-8. NOVÁKOVÁ, M. a kolektiv. Učíme etickou výchovu. Praha: Luxpress, 2006. ISBN 80-7130-126-4. ROCHE OLIVAR, R. Etická výchova. Bratislava: ORBIS Pictus istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5. VACEK, P. Průhledy do psychologie morálky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-188-0. VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.
[http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplnujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?](http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplnujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=RVP+ETICK%C3%81+V%C3%9DCH)
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Garantující pracoviště: Katedra filosofie a společenských věd,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šebestová

Datum zadání závěrečné práce: 22.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce Mgr. Hany Šebestové) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Haně Šebestové za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

Anotace

KOPOVÁ, Tereza. *Etická výchova jako součást Výchovy k občanství na základních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 69 s. Diplomová práce.

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat doplňující vzdělávací obor Etická výchova jako společenskovední předmět s významnou vazbou na Výchovu k občanství. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické jsou shrnuty dosavadní poznatky o Etické výchově jako školním předmětu, kritice je podrobena zdůvodnění vzniku doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova. Je zjišťováno, že očekávané výstupy předmětu Etická výchova je možné naplnit v rámci jiných společenskovedních předmětů, zejména Výchovy k občanství. Jsou vymezeny průniky očekávaných výstupů těchto vzdělávacích oborů. V praktické části jsou kritické analýze podrobny metodické příručky určené pro výuku Etické výchovy. Na základě výše uvedených analýz jsou navrženy vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy v rámci předmětu Výchova k občanství na základních školách. Metody práce: analýza dokumentů, kritická reflexe standardů vzdělávání.

Klíčová slova: Etická výchova, Výchova k občanství, prosociálnost, metoda.

Annotation

KOPOVÁ, Tereza. *Ethics as a Part of Civics Education in Secondary Schools*. Hradec Králové: Pedagogical fakulty, University of Hradec Králové, 2015. 69 pp. Diploma thesis.

A purpose of my dissertation is to analyse Ethical education as a part of civics which is supplemental subject of that. My dissertation will be structured in two parts. The first one is theoretical and will summarise all actual information like a school's subject and also there will be provide justification for origin of that subject like a supplemental one. The first part will also analyse all possible ways how to include it for other social sciences, especially for civics.

The second part will relate to previous theoretical analysis and will suggest several suitable methodological procedures and educational tools for Ethics which will be specialised for secondary school.

Methodology: document analysis, critical reflection of educational standards.

The key's words: ethical education, civics, sociability, method.

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část	11
1 Předmět Etická výchova	12
1.1 Důvody zařazení vzdělávacího oboru Etická výchova do RVP	13
1.2 Etika a prosociálnost	14
1.3 Vývoj etické výchovy.....	17
1.4 Projekt Etická výchova	19
1.5 Výchovní styl	23
2 Metody výuky Etické výchovy	25
2.1 Všeobecný přehled metod výuky	25
2.2 Geneticky naprogramované typy učení.....	27
2.3 Aktivizující výukové metody	28
3 Očekávané výstupy vzdělávacích oborů Etická výchova a Výchova k občanství.....	31
3.1 Očekávané výstupy doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova	31
3.2 Očekávané výstupy vzdělávacího oboru Výchova k občanství	33
3.3 Průniky Etické výchovy k Výchově k občanství a dalším vzdělávacím oborům .	37
Praktická část	44
4 Analýza metodických příruček Etické výchovy pro základní školy	44
4.1 Nová řada metodik	44
4.2 Metodiky Lencze.....	45
4.3 Porovnání Metodiky pro 8. a 9. ročník a Etické výchovy - metodický materiál	3 47
5 Soubor metodických námětů	51
5.1 Média a jejich vliv na člověka	51
5.2 Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc.....	54
5.3 Sociální síť	57
5.4 Sociální empatie	60
5. 5 Vzory.....	65

Závěr	67
Seznam použitých informačních zdrojů	70
Seznam zkratk a symbolů	74
Seznam obrázků, tabulek	75
Seznam příloh	76

Úvod

Tématem této závěrečné práce je Etická výchova, jako možná součást Výchovy k občanství na základních školách v České republice. Doplňující vzdělávací obor Etická výchova jakožto samostatná disciplína vznikl poměrně nedávno. Je reakcí na dnešní dynamické prostředí, které se vyznačuje mnoha změnami.

Etická výchova má za úkol žákům předat zkušenosti v oblasti sociálních dovedností v rámci mezilidských vztahů. Základní etické hodnoty by měl mít hluboko zakořeněné každý člověk, často tomu tak však není. Proto je klíčovým pojmem Etické výchovy prosociálnost. Rozvinout tuto dovednost v dětech není jednoduché, nejdříve je nutné vzbudit celou řadu jiných dovedností v oblasti sociálního chování. Základní kámen tvoří komunikace a schopnost vést mezilidské vztahy. V rámci nich je nezbytné uplatňovat důstojnost a snažit se nejen ostatní, ale i sebe, hodnotit pozitivně, nikoliv negativně. Proto je podstatné do vztahů vnést i tvořivost a iniciativu. Mnoho vlastností má člověk již vrozených – empatie, asertivita, některé vlastnosti a city. Bude-li se ale s osobností správně pracovat, budou-li jí představeny správné vzory, pak je možno slabé stránky potlačit a silné stránky osobnosti naopak podpořit.

Jak tedy plyne z výše uvedeného, Etická výchova sice není příliš náročnou látkou, jako je například matematika, chemie nebo snad cizí jazyk, avšak je velmi důležitou a složitou záležitostí v oblasti přípravy na výuku a naplnění očekávaných výstupů. Pokud budou splněny cíle, pak budou žákům vštípeny základní etické hodnoty, které je budou provázet po celý život a které se odrazí v chování k sobě samému i k okolí. Učitel zde tedy má především roli vychovatele, který se snaží z žáků vytvořit pozitivní osobnosti s úctou k životu, přírodě a společnosti.

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat doplňující vzdělávací obor Etická výchova jako společenskovědní předmět s významnou vazbou na Výchovu k občanství. Za dílčí cíle můžeme považovat následující:

- vymezení základní terminologie a specifikaci pojmů, o které se práce opírá,
- kriticky zhodnotit důvody zařazení tohoto předmětu do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) jako doplňujícího vzdělávacího oboru,

- poukázat na průniky očekávaných výstupů vzdělávacích oborů Etická výchova a Výchova k občanství a dalších společenskovedních oborů,
- provést kritickou analýzu metodik pro výuku Etické výchovy,
- navrhnout vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy.

Teoretická část zahrnuje vymezení základní terminologie a specifikaci pojmů, o které se práce opírá. Teoretická část čerpá z literárních zdrojů, z vyhlášek a dokumentů, které jsou v současnosti platné v rámci školství v ČR.

V první kapitole práce je charakterizován předmět Etická výchova. Jsou kriticky zhodnoceny důvody zařazení tohoto předmětu do RVP ZV jako doplňujícího vzdělávacího oboru. Poukazují na vývoj etické výchovy, projekt, výchovný styl výuky a specifický model výuky.

Ve druhé kapitole věnuji pozornost metodám, které ve značné míře korespondují s metodami charakteristickými pro výuku Výchovy k občanství. Kladu důraz na uplatňování aktivizačních metod a poukazují na geneticky naprogramované typy učení.

Třetí kapitola teoretické části pracuje s očekávanými výstupy doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova a Výchova k občanství. V rámci této kapitoly jsou analyzovány průniky očekávaných výstupů těchto oborů a bude zjišťováno, zda by očekávané výstupy předmětu Etická výchova bylo možné naplnit v rámci jiných společenskovedních předmětů, zejména tedy ve Výchově k občanství. Pozornost je věnována též průnikům v rámci průřezových témat. Průřezová témata procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a v rámci Školního vzdělávacího programu (dále ŠVP) mohou být i samostatnými předměty.

V praktické části jsou podrobeny analýze metodické příručky pro výuku Etické výchovy. Na základě výše uvedených analýz budou navrženy vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy v rámci předmětu Výchova k občanství na základních školách.

Teoretická část

V rámci Etické výchovy je, více než u ostatních předmětů, důležitá role učitele. Podmínkou pro úspěšné zprostředkování správných etických hodnot je optimální výchovný styl. Učitel sám má mít celou řadu vlastností, které mu pomohou správně žáky nasměrovat. Pedagog má za úkol umět bezpodmínečně přijmout žáka a jeho emoce v rámci výuky jednotlivých témat. Vytvoření příjemné atmosféry a vzbuzení důvěry v žácích je také důležité, bez toho nejsou žáci ochotni otevřít své nitro. Sám učitel by se měl snažit o vlastní rozvíjení a další vzdělávání, protože jen tak může žákům nabízet kvalitní a zajímavá témata. Učitel názory žáků nemá hodnotit, natož snad kritizovat. Jeho osoba by měla vlastní názor na problematiku říci až na závěr a nikoliv z pozice nadřazené, avšak z pozice sobě rovného. Jen tak bude moci podněcovat žáky k dalším diskusím a přemýšlení.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) je základní jednotkou reformované soustavy vzdělávání, který se řídí školským zákonem. Sama škola má zodpovědnost za obsah a kvalitu vzdělávání. RVP stanovuje jednotlivé vzdělávací obory, škola a učitelský sbor si mohou vytvořit vlastní vyučovací předměty a osnovy. Vždy ale musí naplnit očekávané výstupy, které RVP stanovuje. Škola v rámci Školního vzdělávacího programu (ŠVP) nemá tedy povinnost pojmenovat název předmětu přesně podle nějaké směrnice. Může si zvolit vlastní označení, jaké jí vyhovuje, s tím, že název musí samozřejmě odrážet vzdělávací obsah. Předmět „Etická výchova“ tedy nemusí být na škole nazván přímo tímto označením, ale i jinak.¹

Každý den se podle Vacka člověk buď přímo nebo nepřímou, vědomě nebo nevědomě, na různých úrovních potýká s otázkou, zda činit dobro či zlo, chovat se čestně nebo nečestně, jednat správně nebo nesprávně. Ne vždy toto člověk řeší otevřeně, někdy jeho boj probíhá skrytě. Otázkou je, jak složitý etický problém člověk řeší. Potíže všedního dne je schopen jedinec vyřešit za pomoci pravidel komunikace a slušného jednání, někdy se však člověk dostává do složitých životních situací. V rámci nich se někdy

---

1 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

zachová neeticky. Proto je důležité umět rozlišit, jaké chování je správné a jaké dobré již od dětského věku.²

1 Předmět Etická výchova

„Cílem je vychovávat mravného člověka ve smyslu pozitivní hodnotové orientace, která spočívá v úctě k člověku a k prostředí, v kterém člověk žije. Etická výchova podporuje prosociálnost, humánní myšlení člověka, pomáhá budovat harmonické vztahy v rodině, na pracovišti, mezi společenskými skupinami, mezi národy. Proti ideálu rozšířenému na Východě i na Západě, jehož vzorem je egoista, staví život v harmonickém společenství, podmíněná respektováním druhých a sladěním osobních cílů s cíly druhých.“³

Etická výchova je předmět, který je provázán s mnoha dalšími předměty (což bude v této práci nadále popisováno). Proto je soubor dovedností a kompetencí tohoto oboru velmi široký. Pro kvalitní život v dnešní společnosti je nutno získat celou řadu schopností, aby z dítěte vyrostl člověk schopný plnohodnotného života. Na úrovni základního vzdělání můžeme nalézt šest primárních kompetencí:

- učení,
- řešení problémů,
- komunikace,
- sociální a personální oblast,
- občanské,
- pracovní.

V rámci každé z výše uvedených kompetencí lze stanovit celou řadu výstupů, které by žák po ukončení výuky měl ovládat. S ohledem na specifikum Etické výchovy je přirozené, že nestačí osvojení si určitých informací, důležité je spíše budování volných,

---

2 VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 123 s. ISBN 80-7041-188-0.

3 LENCZ, Ladislav. *Etická výchova, Učebné osnovy pre 1. až 9. ročník základné školy*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992. 11 s. ISBN 80-7158-002-3. s. 5.

postojových a hodnotových vnitřních vlastností. Pasivní přijímání výkladu učitele je zde zbytečností, důležité je rozvíjení osobnosti žáka, jako jedince a originálu.⁴

1.1 Důvody zařazení vzdělávacího oboru Etická výchova do RVP

Hlavním důvodem pro vznik a zařazení doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova do RVP ZV byla dle opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy skutečnost, že ve stávající školské soustavě chyběl předmět, který by měl za úkol rozvíjet systematicky a komplexně mravní stránku osobností žáků. Nezbytnost tohoto zařazení podporují i další země a mezinárodní zjištění. Vzdělávání funguje na zásadách svobodného šíření poznatků, které jsou založeny na soudobém stavu poznávání světa, z čehož plyne důležitost a akutnost zařazení Etické výchovy do výuky dětí na základních školách.

Nalezly se oblasti, které se v rámci výuky opomíjely, a z toho důvodu byl hledán nový vzdělávací obor, který tyto mezery zaplní. Stala se jím Etická výchova, která vede děti k získání schopnosti navazovat a udržovat mezilidské vztahy; umět si vytvořit pravdivou představu o své vlastní osobnosti, dovednostech a schopnostech; naučit se hledat tvořivá řešení problémů; umět formulovat své názory a postoje; dokázat si tvořit vlastní úsudek ze zkušeností a názorů druhých; kriticky vnímat okolí; pochopit důležitost ekologických problémů; nalézt souvislosti moderního světa a poškozování životního prostředí.

Dále má tento obor u žáků rozvíjet jejich sociální dovednosti (ty se nezaměřují jen na vlastní osobnost a prospěch, ale i na přínos pro jiné lidi a celou společnost), schopnost pozorovat a kriticky posuzovat, následně umět vyvodit závěry a ty aplikovat do praktického života; umět jednat samostatně; hledat správné způsoby komunikace; mít respekt k hodnotám a názorům jiných lidí; rozvíjet empatii; dokázat spolupracovat s jinými lidmi; dívat se sám na sebe pozitivně.⁵

---

4 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

5 Čj. 12586/2009-22. *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplujici-vzdelavaci-obor-eticka->

Hlavním důvodem pro zařazení doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova do RVP ZV je v Opatření ministryně (viz příloha č. 2.) skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Dovoluji si upozornit, že takový vzdělávací obor v RVP ZV najdeme, a to Výchovu k občanství, která „*se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb.*“ (viz RVP ZV).⁶

Bezesporu zavedení vzdělávacího oboru Etická výchova je obrovským přínosem pro rozvoj sociálních dovedností, a to svým specifickým přínosem, zejména principy, výchovným stylem, programem a specifickým modelem výuky.

Tento projekt totiž není založen na individuální práci žáků, nýbrž na vzájemné týmové spolupráci. Nepracuje se zde se slušným chováním a disciplínou, ale s pojmy jako prosociálnost, kooperativnost a cit pro druhé. Právě to je pro děti v dnešní době důležité. Projekt motivuje ke vzájemné spolupráci, která je důležitá pro společenský, rodinný, politický, ekonomický život. Cílem Etické výchovy je prosociálnost. Aktivity a dovednosti programu jsou směřovány k tomuto cíli. Nejdříve se snaží etická výchova probudit v žácích dispozice, schopnosti, které souvisí s prosociálním chováním a ty rozvíjet. Poté upevňuje pozitivní vlastnosti žáků a tím je přivádí k prosociálnímu chování.⁷

Při kritickém pohledu na vznik doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova lze zkonstatovat, že tento obor byl zaveden ve vhodnou dobu, v optimálním rozsahu a za použití aktuálních problémů a témat.

1.2 Etika a prosociálnost

Etika jako pojem je úzce spojena s etickou výchovou. Pojem etika je široký a můžeme na něj nahlížet z různých úhlů pohledů. Etiku můžeme porovnávat s morálkou. Ta

---

ychova?highlightWords=RVP+ETICKÁ+VÝCHhttp://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcov e-vzdelavaci-programy.

6 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

7 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

pracuje s pojmy jako je dobro a zlo, které se mísí v osobnosti člověka a odráží se v jeho svědomí. Morálka a etika však nejsou podle Jankovského totožné. Etika je filozofická věda, která pojednává o správném způsobu života. Je teorií morálky, zkoumá ji, vychází z ní.⁸

Etické argumenty a důkazy mohou podle Ellise vycházet například z vlastní životní zkušenosti, z faktů, čísel, výsledků výzkumů, odborných referencí, mohou vyjadřovat užitek, který diskutovaný návrh přináší. Etické argumenty jsou jedinečné a respektují etické, morální a právní normy. Mohou také představovat příklady a srovnání.⁹

Na odlišném principu než etika filozofická funguje podle názoru Despinosa etika náboženská, která spočívá ve vděčnosti člověka Bohu. Například v křesťanské tradici by měl člověk odpovídat na dar své existence, existence světa, své rodiny, životního štěstí láskou k bližnímu, aniž by z toho očekával nějaký užitek. Takové jednání pak odpovídá smyslu křesťanského pojetí nezištné lásky. Judaismus etiku chápe jako plnění povinností z lásky k Bohu a v každodenním žití usilují věřící židé především o jednotu ve společenství a ve víře. Z náboženského hlediska bychom mohli o etice hovořit ještě velmi dlouho, neboť existuje velké množství náboženství. Jádrem pochopení náboženského pojetí etiky spočívá v tom, abychom si uvědomili, že je sice vhodné a žádoucí, abychom byli obeznámeni s etickými principy náboženství, která se tak významně podílela na utváření evropské kultury, ale na druhé straně etika jistě není monopolem jen jediného náboženství, neboť prochází napříč celou společností.¹⁰

Termín prosociálnost dle Fetschenhauera není jednoduché definovat, jedná se o velmi obsáhlý jev, který je opakem asociálního chování. Objasnění tohoto pojmu můžeme hledat v různých oborech, jako je sociologie, psychologie, ekonomika a mnohé další. Pokud bychom se snažili prosociální chování obsáhnout jedním slovem, pak by to mohla být solidarita.¹¹

Názor Heluse uvádí, že jako prosociální chování můžeme označit snahu pomáhat druhým, schopnost udělat jim radost, ochránit je před nebezpečím apod. Někdy se

---

8 JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.

9 ELLIS, Albert. *Grundlagen und Methoden der Rational-Emotiven Verhaltenstherapie*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2008. 374 s. ISBN: 978-3-608-89079-2.

10 DESPINOZA, Benedictus. *The Ethics*. Teddington: Echo, 2006. 156 s. ISBN 1-40680-683-8.

11 FETCHENHAUER, Detlev. *Solidarity and Prosocial Behavior*. USA: Springer Science and Business Media, 2006. 250 s. ISBN 978-80-387-28031-8.

termín mylně zaměňuje s pojmem altruismus, který je spíše užším vymezením prosociálního chování.¹²

Výrost a Slaměník uvádí, že významové odlišení altruismu od prosociálního chování se nejčastěji opírá o zdůraznění toho, že pomoc poskytovaná druhým není spojena s očekáváním zisku, odměny nebo sociálního souhlasu. Jde o nezištnou pomoc bez očekávání jejího opětování.

Jiní autoři spatřují odlišnost prosociálního chování a altruismu v tom, že prosociální chování považují za vzorec chování, zatímco altruismus za motivaci. Tyto terminologické a obsahové nejednotnosti pramení především z pochybnosti, zda kromě prosociálního chování existuje zvláštní chování, které se vyznačuje nezištností a je vedeno pouze motivem pomoci jiným lidem bez ohledu na vlastní náklady. Při akceptování uvedených vymezení a pojetí lze konstatovat, že prosociální chování je širší pojem a že altruismus lze považovat za specifický druh prosociálního chování.¹³

Kosová uvádí, že prosociálnost je základem vzájemné solidarity se skupinami sociálně slabších lidí, s menšinovými skupinami apod. Řeší celospolečenské problémy a bojuje proti sociálním nespravedlnostem.¹⁴ Vališová přiřazuje prosociálnost k solidaritě, sociální kritice, občanské poslušnosti, nenásilí, odpovědnému společenskému chování.¹⁵

Prosociální chování odráží dle Stürmera poslední vývoj v rámci sociálních a behaviorálních věd. Proto má tento pojem v dnešní době novou a výraznější perspektivu, která se v mnoha ohledech liší od historických pojmů. Na prosociální jednání nahlížíme na jedné straně jako na skupinové procesy a vztahy mezi jednotlivými skupinami společnosti a na druhé straně studujeme izolaci jednotlivých lidí a skupin mezi sebou.¹⁶

---

12 HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

13 VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. Praha: ACADEMICA, 2009. 416 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

14 KOSOVÁ, Martina a kol. *Logoterapie: Existenciální analýza jako hledání cest*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 208 s. ISBN 978-80-247-4346-2.

15 VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

16 STÜRMER, Stefan; SNYDER, Mark. *The psychology of Prosocial Behavior*. USA: John Wiley and Sons, 2009. 464 s. ISBN 978-14-443-0795-5.

Rozvoj prosociální osobnosti ve třídě má být podmíněn klimatem, které nemá utlumující tendenci. Jak uvádí Rakoušová, existuje tzv. Knowlesova taxonomie, která stanovuje několik propojených úrovní správného klimatu: základní podmínky (fyzické a psychologické prostředí), angažovanost žáků, diagnostika vlastních potřeb, diagnostika cílů učení, návrh postupů při učení, pomoc žákům uskutečňovat navržený postup učení, hodnocení průběhu a výslední učení. V rámci toho se žáci podílí na tvorbě plánu. Dobré je, když žák rozumí svým vlastním potřebám a to díky sebehodnocení. Žáci chápou smysl výuky, a proto jsou schopni sami tvořit postup učení se. Od učitele se dětem dostává individuálního vedení, což podporuje správné sebehodnocení.¹⁷

1.3 Vývoj etické výchovy

Dějiny etiky a mravní výchovy můžeme dle Kučerové nalézt v dávné historii. Za jednoho ze zakladatelů etické výchovy bývá uváděn Platón, za zakladatele sociologie mravnosti se považují E. Durkheim a A. Comt. S ohledem na výuku Etické výchovy ve školských podmínkách blízcích se podobě rozvinutého systému vzdělání lze zmínit jako stěžejní rok 1922. V tomto roce „Malý školský zákon“ do českého školství po vzoru Francie zavedl jako předmět Mravní a občanskou nauku a výchovu. Tento předmět byl naprosto nový, samostatný, nebyl spojený s Náboženskou výchovou (tak, jako tomu bylo ve Francii).

Doba, kdy se do československých škol dostala podle názoru Kučerové mravní výchova, byla typická pozitivismem, jehož představiteli byl F. Krejčí a I. A. Bláha. Ti byli toho názoru, že mravnost ve společnosti prostě existuje a mravní výchova podle nich měla být realizována tak, že budou konstatovány žákům zákonitosti, podle kterých se mají řídit. Podle nich morálka plyne z pudu sebezáchovy, je krokem společnosti kupředu. Příručky pro pedagogy, kteří měli mravní výchovu vyučovat, stavěly na tomto názoru. Pozitivismus sice způsobil dekonstrukci náboženských hodnot, ale nevznikly žádné nové hodnotové žebříčky.

Roku 1928 E. Rádl vydal dílo „Revize pokrokových ideálů v národní škole“, kde řešil orientaci mravní výchovy. Jak uvádí Kučerová, Rádl navrhoval nalézt hierarchii hodnot, které by měly být prosazovány. Ty neměly být rozčleněny na dílčí a detailní hodnoty

---

17 RAKOUŠOVÁ, Alena. *Integrace obsahu vzdělávání: integrované slovní úlohy napříč předměty*. Praha: Grada Publishing, 2009. 160 s. ISBN 978-80-247-6183-1.

a ani neměly brát ohled na hlubší mravní ideály lidského nitra. Podle něj měla být cílem mravní výchovy křesťanská víra.¹⁸

Další významnou osobností byl také O. Chlup, který se nezabýval pouze otázkou etiky, ale také problémem estetiky, pedagogiky a školství obecně. Tvrdil, že v okamžiku, kdy je etika pojata jako soubor nejvyšších zákonů, pak musí celá školní výuka podléhat těmto zákonům a normám. Chlup zastával koncepci syntetické výchovy, tedy jednotčím prvkem, na kterém by bylo založeno celé školství, by měla být etika. Jak vidíme, toto pojetí, které vzniklo již v roce 1957, je velmi moderní a v podstatě použitelné i v dnešní době. V etické výchově chtěl uplatit přímé (mravní život, příkazy, napomenutí, pravidla) a nepřímé (povídky, pohádky, bajky, příběhy) metody. U obou metod popsal pozitiva a negativa, za nedostatek přímých metod shledal to, že nemají přímý vliv na emocionální a citovou stránku žáka. Z toho plyne, že mu šlo o etickou výchovu trvalého, nikoliv přechodného a krátkodobého, charakteru. Podle něj by morální vyučování mělo probíhat jednak v rámci samostatného předmětu a také v součinnosti s jinými předměty. Uznával totiž náročnost mravní sebekritiky a sebekontroly. V té době rozpracoval osnovu vyučování morálky závislé na věku žáků.¹⁹

Ve 20. století vznikalo mnoho různých konceptů, které pojednávali o mravní výchově. Dále to byl J. B. Kozák, který vydal dílo „Přítomný stav etiky“, E. Svoboda, který se snažil o syntézu křesťanství a východní filozofie. Etická výchova se rozvíjela velmi slibně, byla předmětem společenských diskusí a rozhovorů, odborníci o ní živě debatovali. Bohužel druhá světová válka tyto úvahy přerušila a nedošlo k nápravě ani po roce 1945. V 60. - 80. letech 20. století bylo československé prostředí a morálka v něm tvořeno politickým systémem.

Jak uvádí Korim, vznikl v České republice na období let 1993 - 1997 „Standard pro základní vzdělávání“, v rámci kterého byly zpracovány tři vzdělávací programy: základní škola, obecná škola, národní škola. V rámci programu obecné školy se

---

18 KUČEROVÁ, Stanislava. *Obecné základy mravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 49 s. ISBN 80-210-0183-6

19 CHLUP, Otokar. *K základním otázkám pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. 333 s.

pracovalo i s hodnotovou výchovou a morálkou, která měla žákům ukázat hranici mezi dobrem a zlem.²⁰

1.4 Projekt Etická výchova

Etická výchova se v posledních letech dostala do středu pozornosti, protože liberální přístup k výchově dětí a k mravním principům je na hranici únosnosti. Základní principy slušného chování, pomoci jinému a slušnost v mezilidských vztazích se začíná vytrácet. Lidé se vyznačují spíše vlastnostmi jako je sobectví, egoismus, požívačnost, lakota, konzum bez ohledu a hranic. Také rodiny se mění, tradiční manželství s běžným hodnotovým žebříčkem se vytrácí a nová generace je tím samozřejmě silně ovlivňována. Touha po prosperitě a bohatství vede k překračování morálních hranic, někdy i hranic zákona. Také se potlačily vlivy strážců etických norem, kterými je církev, různé občanské spolky a sdružení apod.²¹

Výše uvedené negativní jevy podle Pojmana silně souvisí s tím, že mezi lidmi vzájemně nefunguje komunikace. Ta začala existovat a rozvíjet se ještě před samotným vývojem lidské populace. I zvířata vědí, že je nutné vzájemně komunikovat, jen to jim pomáhalo přežít. Dnešní moderní doba nám nabízí mnoho způsobů komunikace, což je na jednu stranu pozitivem, avšak na druhou stranu negativem, protože se mezi lidmi vytrácí klasická komunikace tváří v tvář (rodiče si s dětmi večer nasednou a povídají si o tom, jaký zažili den).²²

Výše uvedené vede k tomu, že děti a mladí lidé bojují s pocity jako je ohrožení, deprese, frustrace, méněcennost, snaha přiblížit se jiným. Vše může způsobit poruchy osobnosti, rizikové nebo i kriminální chování. Škola, jakožto výchovný orgán, se musí proto o to více snažit děti vzdělávat i v rámci etiky. Vznikla celá řada projektů, například projekt profesora Larry Nucci z Michiganské univerzity v Chicagu nebo projekt profesora Roberta Roche-Olivara z univerzity v Barceloně, který je základem pro Etickou výchovu i u nás. V ČR byl modifikován podle Ladislava Lencze, převzat ze Slovenska.

---

20 KORIM, Vojtěch. *Premeny etickém výchovy v európskom kontexte*. 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008. 207 s. ISBN 978-80-8083-661-0.

21 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

22 POJMAN, Louis; FIESER, James. *Ethics*. Belmont: Nelson, 2009. 236 s. ISBN 978-0-495-50235-7.

Jeho návrhy školí např. pedagogové z Etického fóra ČR (ale školitelé nemusí být nutně členy Etického fóra) na různých místech republiky ve všech typech a stupních škol. Důležitost Etické výchovy uznalo také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které roku 2009 rozhodlo o rozšíření RVP pro základní školy právě o tento obor.²³

Robert R. Olivar ve svém projektu navazuje na projekt Child Development Program ustanovený v 50. letech 20. století ve Spojených státech Danielem Salomonem, Victorem Battisticem a Marylinem Watsonem. Ten byl komplexním školním programem, který se snažil eliminovat rizika (užívání drog a delikvence mládeže) a posilovat ochranné faktory u dětí školního věku. Zahrnoval účast školy i rodiny, charakteristickým rysem byla podpora rozvoje pozitivních sociálních vztahů a prosociálních hodnot, které významnou měrou přispívají k žádoucímu rozvoji dítěte. V 80. letech 20. století Roberto R. Olivar inicioval vznik projektu výchovy k prosociálnosti, vycházel z tvrzení, že „rozhodující faktor pozitivního vývoje charakteru je prosociálnost.“²⁴

Projekt Etické výchovy je revoluční a nový v tom, jaké obsahuje výchovné cíle. Tento projekt totiž není založen na individuální práci žáků, nýbrž na vzájemné týmové spolupráci. Nepracuje se zde se slušným chováním a disciplínou, ale s pojmy jako prosociálnost, kooperativnost a cit pro druhé. Právě to je pro děti v dnešní době důležité. Projekt motivuje ke vzájemné spolupráci, která je důležitá pro společenský, rodinný, politický, ekonomický život. Cílem Etické výchovy je prosociálnost. Aktivita a dovednosti programu jsou směřovány k tomuto cíli. Nejdříve se snaží Etická výchova probudit v žácích dispozice, schopnosti, které souvisí s prosociálním chováním a ty rozvíjet. Poté upevňuje pozitivní vlastnosti žáků a tím je přivádí k prosociálnímu chování.²⁵

---

23 Čj. 12586/2009-22. *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=RVP+ETICKÁ+VÝCH><http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

24 ROCHE OLIVAR, Robert. *Etická výchova*. Bratislava: ORBIS Pictus Istropolitana, 1992. 209 s. ISBN 80-7158-001-5.

25 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

Učení je složité v tom, že ne vždy se žáci učí jen za pomoci rozumu, ale často zapojují také emoce. Na následujícím obrázku č. 1. vidíme, jak pracuje rozum a jak pracují emoce. Oba dva faktory mají velký význam na výuku Etické výchovy.

Obrázek č. 1: Učení - rozum a emoce ²⁶

Podle Belze je velmi důležité to, že žáci ve třídě pracují kolektivně, v týmu. Každý člověk je individuální osobností, avšak žije ve složité spleti vztahů se svým okolím, které tvoří jiní lidé. Vztahy jsou velmi důležité, protože člověk nemůže existovat bez koordinace své osoby s okolím. Socializace právě souvisí s tím, že člověk funguje jako součást určitého kolektivu. Učení v týmu, ve skupinách je součástí socializace. Poté, co dítě nastoupí do školy, vystupuje ze své primární skupiny, což je rodina. Dostává se do kontaktu s jinými lidmi a setkává se s novými normami, hodnotami, názory a postoji. Často se setkává s naprosto jinou skutečností, než na kterou bylo dosud zvyklé. Dítě se vyrovnává s novým světem a je důležité, aby začalo proces socializace. Socializující vlivy v dětství a dospívání jsou stěžejní pro rozvoj nebo změnu identity osobnosti. Proto je nutné, aby se dítě vzdělávalo v oblasti získávání prosociálních dovedností v kolektivu. ²⁷

Projekt, jehož autorem je profesor Roche-Olivar, čerpal z výzkumných prací psychologů z celého světa. Ladislav Lencz zařadil do programu ještě další výchovné faktory a ty konkretizoval.

²⁶ BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 376 s. ISBN 80-7178-479-6. s. 77.

²⁷ BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 376 s. ISBN 80-7178-479-6.

Hlavní oddíly Lenczova projektu jsou následující:

- *„komunikace, pozdrav, otázka, odpověď, poděkování, objasnění, omluva,*
- *důstojnost lidské osoby, sebepoznání, sebepřijetí, pozitivní hodnocení sebe (selfesteem), poznávání svých silných stránek formou her, rozlišování dobra a zla,*
- *pozitivní hodnocení druhých, pochvala, úcta k druhým, postoj k nemocným, postoj ke starým lidem,*
- *kreativita a iniciativa, řešení problémů a úloh, hry a úlohy pro rozvoj tvořivosti, hádanky, koláže, doplnění obrazců, dokončení příběhů, kresba, vnímání hudby, přijetí rozhodnutí atd.,*
- *vyjadřování vlastních citů a jejich usměrňování,*
- *interpersonální a sociální empatie (vcítění do myšlenek, stanovisek a pocitů druhých nebo jiných sociálních skupin),*
- *asertivita, zvládnutí agresivity a soutěživosti, sebeovládání, řešení konfliktů,*
- *empatie,*
- *reálné a zobrazené vzory (literární, mediální, ale také vzory z reálného života),*
- *prosociální chování v osobních vztazích, pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství,*
- *prosociální chování ve veřejném životě, solidarita, sociální problémy, ochrana, přírody a její etické aspekty.*

Aplikační témata:

- *vztahy v rodině,*
- *sexuální etika,*
- *etické otázky ekologie,*
- *vztah k ekonomickým hodnotám. Vztah k práci,*
- *vztah k duchovním hodnotám,*
- *vztah k lidem odlišných názorů,*
- *vztah k médiím.“²⁸*

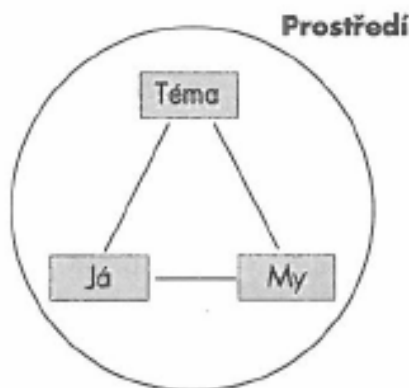
28 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1. s. 8, 9.

S ohledem na výše uvedená aplikační témata můžeme konstatovat, že projekt Etické výchovy je něčím víc, než je jen výchova k prosociálnosti. Snaží se také o osobnostní výchovu s důrazem na etické chování.

1.5 Výchovný styl

Je naprosto přirozené, že Etická výchova potřebuje jiný výchovný přístup, styl. Jen tak může být účinná a efektivní. Ač se v jiných hodinách na základní škole běžně volí autoritativní přístup, nyní by měl být volen partnerský a přátelský přístup. Ten je sice pro žáky radostný, ale je náročnější.

Obrázek č. 2: Zachování dynamické rovnováhy ve skupině ²⁹

Na obrázku č. 2. je zobrazena rovnováha prostředí ve skupině, kdy je nutno zachovat správný poměr mezi tématem, osobností jako jednotlivcem a celou skupinou. Styl výuky v Etické výchově by měl být založený na tom, že se z třídy nejdříve vytvoří výchovné společenství, kolektiv, tým. V tomto kolektivu každý přijme ostatní členy takové, jací jsou, i s jeho chybami a nedostatky. Přes uvědomění si těchto nedostatků si všichni stále projevují přátelské city. Učitel vyjadřuje pozitivní očekávání a dává důraz na pozitivní vlastnosti. V rámci hodiny se hrají různé hry a vymýšlí scénky, u kterých se musí dopředu stanovit jasná a splnitelná pravidla, které by měl každý dodržovat. I přesto se mohou objevit negativní jevy, na které je třeba reagovat s klidem. Učitel by měl vybízet k pozitivnímu chování, nabádat k vhodnému stylu práce. Výchovu k prosociálnosti je nutno provádět pozitivně, to ostatně samo vyplývá z jejího názvu.

29 BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 376 s. ISBN 80-7178-479-6. s. 57.

Etická výchova vychází z pedagogicko-psychologických metod, které pomáhají dětem učit se z vlastních prožitků a zážitků. Díky tomu dochází k přirozenému vstřípení prosociálních dovedností. Učitel zůstává v pozadí.³⁰

S ohledem na citlivost a složitost etické výchovy je nutné styl výuky přizpůsobit určitým zásadám. Důležité je vytvořit z třídy ucelené výchovné společenství, ve kterém každý žák přijme svého spolužáka takového, jaký je, vzájemně si vyjádří sympatie. Důležitým atributem je prosociálnost. Stanovují se jasná pravidla hry, protože Etická výchova je induktivní disciplínou. Tresty a odměny se zde užívají v přiměřené míře. Do procesu vštěpování etiky je nezbytné zapojit i rodiče. Výuka probíhá v rámci příjemné a radostné atmosféry.³¹

---

30 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

31 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

2 Metody výuky Etické výchovy

Existuje celá řada metod výuky, které může pedagog při vyučování zvolit. V tomto případě nikdy nesmí opomenout specifický model výuky, protože Etická výchova je předmět, který je svou podstatou odlišný od ostatních vyučovaných předmětů.

Příklady výchovného stylu v rámci Etické výchovy: přehrávání a rozebírání scén z filmů, studium a shromažďování novinových a časopisových článků, rozhovory s rodiči či jinými externími osobami, pozorování, vedení deníku, psychohry, projekty, práce s hudbou, týmová spolupráce, dramatizace.³²

2.1 Všeobecný přehled metod výuky

Pedagogický slovník definuje metodu jako: „*postup, cestu, způsob vyučování*“. Metoda je jedním ze způsobů, jak je možné dosáhnout vytyčených cílů a následného naplnění očekávaných výstupů. Je nutné si uvědomit, že volba výukových metod je naprosto klíčovou záležitostí.³³

Významné místo ve výuce Výchovy k občanství i Etické výchovy zaujímají aktivizační metody. Aktivizaci popisuje Sitná jako „*postupy a procesy, pomocí kterých žák přijímá s aktivním přičiněním informace a na jejich základě si vytváří své vlastní úsudky. Tyto informace zpracovává a poté začleňuje do systému svých znalostí, dovedností a postojů.*“³⁴

Mezi typické metody pro Etickou výchovu, patří anketová metoda, zážitková metoda, učení posilováním žádoucího chování, rozhovor, diskuze, inscenační techniky, didaktické hry, řešení problémové situace, besedy, projekty. Výše uvedené metody napomáhají dětem utvořit si vlastní názor na probírané téma. Žáci ve výuce prožijí určité zážitky, získají zkušenosti, které formují jejich postoje a chování. Učitel v tomto případě zůstává v pozadí, jeho úkolem je vytvořit zajímavou situaci a nechat děti volně uvažovat a diskutovat. Jen tak budou moci samostatně myslet a utvořit si vlastní postoj.

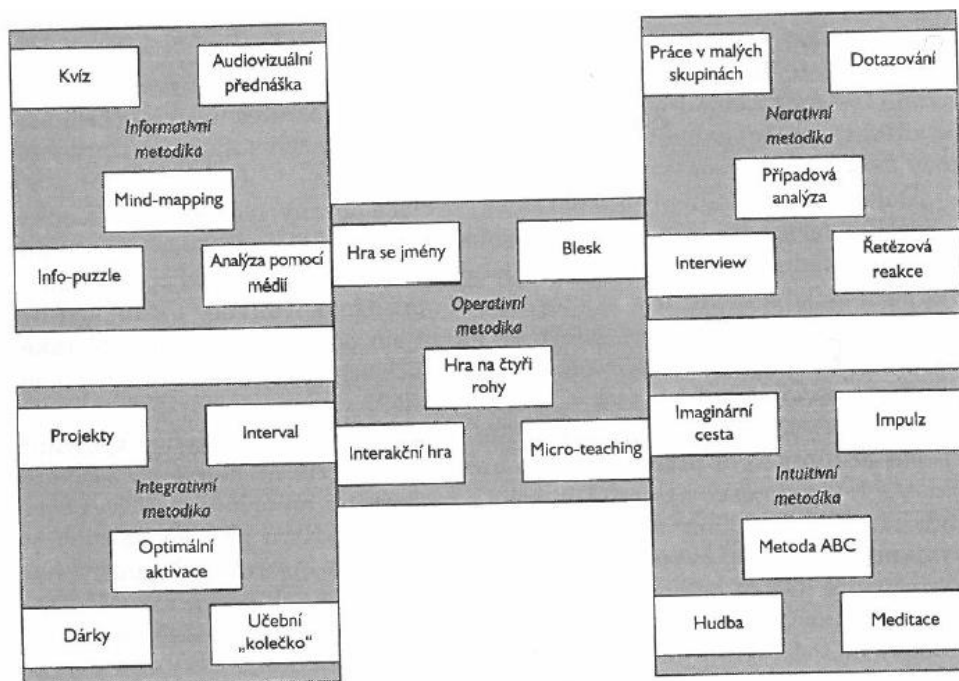
32 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

33 PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7. aktual. vydání. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 355.

34 SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, 2009. 150. s. ISBN 978-80-7367-246-1. s. 9.

Možné je použít také inovativní metodický přístup. Následující obrázek č. 3. zobrazuje možné metodiky výuky, které je možno v hodinách využít.

Obrázek č. 3: Přehled možných metodik výuky ³⁵

Pedagogové často využívají prožitkovou pedagogiku, ta vede od osobního prožitku žáka k utvoření postojů, vytvoření vlastního hodnotového systému, upevnění určitých vlastností. Dále se často využívání skupinová práce, projekty, kooperativní učení, interaktivní metody, aktivizační metody. ³⁶

Aby žák přijal předkládané hodnoty, musí projít těmito čtyřmi stupni, které jsou považovány za specifický model výuky Etické výchovy:

1. vnímání a senzibilizace - žák v rámci daného tématu zapojí do hry vlastní emoce, ale používá i rozumové schopnosti,
2. hodnotová reflexe - děti dostávají prostor se vyjádřit, říct vlastní názor, myšlenky,
3. nácvik ve třídě - nacvičují se sociální dovednosti, dochází k opětovné reflexi,

³⁵ BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 376 s. ISBN 80-7178-479-6.

³⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1. s. 88.

4. reálné zkušenosti se propojují se skutečným životem, aplikují se v každodenních situacích - transfer do života. ³⁷

2.2 Geneticky naprogramované typy učení

Existuje celá řada stylů učení, které se člení dle různých hledisek a způsobů. V rámci Etické výchovy je nutno brát v úvahu specifčnost tohoto předmětu a tedy i způsobu vyučování. Mezi velmi vhodnou metodou, kterou lze při výuce použít, je senzibilizace. Plháková definuje geneticky naprogramované typy učení následovně.

Habituační

Jedná se o typ učení, kdy živý organismus postupně přestává reagovat na vnější podněty, které pro něj nemají význam (nejsou ani užitečné, ani škodlivé). Přivykání znamená, že novému podnětu přestaneme věnovat pozornost, protože pro nás nemá smysl. Habituační je výsledkem životních zkušeností, jedná se tedy o učení. Každá osoba má nějaké životní zkušenosti, ze kterých vychází. Na některé podněty si člověk opravdu po letech přivykne, na jiné však ne.

Senzibilizace

Senzibilizace, tedy zcitlivění k tématu, neboli úvod do tématu, je založeno na tom, že opakované působení nějakého podnětu vede (na rozdíl od předchozího typu učení - habituační), k postupnému růstu reakce k danému podnětu. Tento podnět nespustí okamžitou reakci v plné intenzitě a četnosti, avšak reakce vzniká pomalu, časem. Člověk získává cit vůči potenciálně nebezpečným situacím, pěstuje si obrannou reakci.

Imprintace

Jedná se o geneticky široce zpracovaný typ učení, který jinak nazýváme také jako vtiskování. V rámci imprintace stačí jediný podnět, aby si člověk reakci uložil do paměti natrvalo, není třeba více podnětů, jako u senzibilizace. Imprintace probíhá v určitém časovém úseku, obvykle se jedná o ranné dětství, které je typické senzitivní vývojovou fází.

---

37 KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.

Explorační chování

Explorační chování je spontánní a systematické zkoumání prostředí.³⁸

2.3 Aktivizující výukové metody

„Aktivizační metody mají za cíl především změnit způsob vyučování a oživit jej. To vyplývá i z kurikulární reformy, která vyzývá ke změně vzdělávání, zlepšení kvality tohoto procesu a efektivity výsledků. K rozvíjeným dovednostem patří umět se učit, být tvořivý, umět spolupracovat, respektovat svá práva i práva ostatních, být tolerantní k jiným, mít vztah k přírodě i kultuře a chránit je, umět pečovat o své zdraví, bezpečí, poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti.“³⁹

Tyto metody se podle Maňáka a Švece zaměřují na žáka, který je spoluvůrcem procesu vyučování. Sám se podílí na výuce, na hodnocení sebe sama, na týmové práci. V rámci klasických výukových metod je žák spíše pasivní, avšak nyní se stává aktivním účastníkem. Kurikulární reforma byla určitým oficiálním počátkem aktivizujících metod, ale z předchozích kapitol víme, že se aktivizující metody využívají mnohem déle, avšak učitelé často ani sami nevědí, že je při své práci používají.⁴⁰

Metody aktivizační rozděluje Kotrba a Lacina podle následujících hledisek:

- náročnost přípravy - čas, pomůcky, materiálové vybavení,
- časová náročnost s ohledem na délku trvání metody,
- kategorie metody (diskuse, didaktické hry, problémové úlohy, situační metody, inscenační metody, další speciální metody),
- účel a cíl.⁴¹

Metody diskusí

Kotrba a Lacina uvádí, že diskusní metoda je určitým rozšířením metody rozhovoru. Avšak jedná se o důležitý prvek aktivizujících metod. Podle učitelů jde

---

38 PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003. 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.

39 KOTRBA, Tomáš; LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1. s. 41.

40 MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

41 KOTRBA, Tomáš; LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2. vyd. Brno: Barrister a Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.

o nepostradatelnou součást edukačního procesu. Diskusní metoda je založena na výměně názorů, žáci argumentují, obhajují své tvrzení, rozšiřují si obzory tím, že vnímají názory jiných. Společnou diskusí pak dojdou k určitému závěru, k řešení problému. Diskusních metod je samozřejmě více. Mezi diskusní metody patří brainstorming, brainwriting, kolotoč, snowballing.⁴²

Metody heuristické, řešení problémů

„Při těchto metodách jsou žáci postaveni před určitou problémovou situací, problémový úkol, jež mají vyřešit. Toto učení cestou samostatného objevování odpovídá plně potřebám dnešní společnosti, která zdůrazňuje nutnost rozvoje tvořivosti, tvořivého a samostatného myšlení a aktivit u žáků. Na cestě k poznání se učitel stává žákovým partnerem a rádcem, tedy nastává jiná role učitele než v tradičním vyučování, tj. role předavačů poznatků je vystřídána rolí partnera a rádce.“⁴³

Žák podle Zormanové v rámci této metody vlastní aktivitou a myšlenkovými pochody řeší určitou úlohu. Ta musí být zadána v rámci současných znalostí žáků. Úloha se může zadávat jak v teoretické výuce, tak i v odborném výcviku a může být zprostředkována ústně, písemně, graficky.⁴⁴

Metody situační

V rámci situačních metod se vychází ze situací, které je nutno vyřešit a jsou řešitelné. Žáci pracují s nasimulovanou situací a snaží se využívat své dosavadní znalosti. Tím si trénují vstup do života, učí se reálně reagovat a pracovat. Rozvíjí se logické myšlení a klade se důraz na aktivitu žáků. Díky tomu jsou žáci připraveni na reálný život, protože umí hledat řešení problémů.⁴⁵

Metody inscenační

Jak uvádí Maňák, Švec *„Podstatou inscenačních metod je sociální učení v modelových situacích, v nichž účastníci edukačního procesu jsou sami aktéry předváděných situací.“*

---

42 KOTRBA, Tomáš; LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.

43 ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 155 s. ISBN 978-80-247-4100-0. s. 77.

44 ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 155 s. ISBN 978-80-247-4100-0.

45 MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

⁴⁶ Pedagog má za úkol v rámci inscenační hry navodit reálnou událost, v rámci které žáci hrají scénku a učí se, jak mají reagovat, jak argumentovat a jak komunikovat. Tak hledají sami aktivně řešení a kompromisy, převádí nabitě znalosti do praktického života. Inscenační metody můžeme dělit na strukturované, kdy je předem připravený scénář a nestrukturované, kdy je jen nastíněn základ situace. ⁴⁷

Didaktické hry

Průcha konstatuje, že hra nabízí žákům seberealizaci, je pro ně zábavnou a přirozenou formou získávání informací. Avšak v rámci výuky musí mít hra jasná pravidla, protože kromě pobavení a rozptýlení má určité výukové cíle. Hra může probíhat téměř kdekoli, v učebně, na místě praktického výcviku, v tělocvičně, venku v přírodě, na hřišti. Důležitá je pečlivá příprava, průběžné řízení hry učitelem a závěrečné hodnocení této hry. Výuka díky didaktické hře má stimulační náboj, podporuje spolupráci a soutěživost, nutí žáky se aktivně zapojit, nebýt jen pasivním posluchačem. Pokud se hra blíží situacím z reality, je to jen dobře. Učitel má řídicí roli nestranného rozhodčího, který hru připravuje v souladu s věkem a znalostmi žáků. ⁴⁸

---

46 MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5. s. 123.

47 MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

48 PRŮCHA, Jan; MAREŠ, Jiří; WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

3 Očekávané výstupy vzdělávacích oborů Etická výchova a Výchova k občanství

3.1 Očekávané výstupy doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova

Vzdělávací obsah na prvním stupni zahrnuje tyto okruhy: základní komunikační dovednosti (umět komunikovat v rámci kolektivu, rozvíjet prvky verbální komunikace, seznámit se se základy neverbální komunikace, vyjadřování citů), pozitivní hodnocení sebe a druhých (sebepojetí, schopnost pozitivně hodnotit jiné osoby, akceptovat jiné osoby), tvořivost a základy spolupráce (umět se orientovat v mezilidských vztazích, dokázat spolupracovat v týmu) základy asertivního chování (iniciativa, asertivita).

„Očekávané výstupy - 1. období - žák:

- *si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci,*
- *se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel,*
- *si osvojí základní (předpoklady) vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým,*
- *si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých,*
- *zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky,*
- *vyjadřuje city v jednoduchých situacích,*
- *využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů,*
- *reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc.*

Očekávané výstupy - 2. období - žák:

- *reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku,*
- *si uvědomuje své schopnosti a silné stránky, utváří své pozitivní sebehodnocení,*
- *se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách,*

- *identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí,*
- *jednoduchými skutky realizuje tvořivost v mezilidských vztazích, především v rodině a v kolektivu třídy,*
- *iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky, dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné reaguje asertivně.*⁴⁹

Na druhého stupni základní školy se žáci v rámci vzdělávacího oboru Etická výchova zaměřují na témata: komunikace (otevřená komunikace, rozvíjení schopnosti aktivně naslouchat), důstojnost a identita lidské osoby (úcta k lidem, jedinečnost osobnosti), asertivní chování (hledání kompromisů, umět se bránit manipulaci ze strany jiných lidí, fair play), reálné a zobrazené vzory (pozitivní vzory x pochybné idoly, dokázat filtrovat působení médií, vlastní osobnost), iniciativa a komplexní prosociálnost (iniciativa a tvořivost, iniciativa za ztížených podmínek), aplikovaná etická výchova (hodnoty etiky, sexualita, rodina, duchovní rozměr člověka, ekonomické hodnoty, ochrana přírody a životního prostředí).

„Očekávané výstupy - žák:

- *komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci,*
- *respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí,*
- *analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu,*
- *nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva,*
- *rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory,*
- *spolupracuje i v obtížných sociálních situacích,*
- *je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení,*
- *analyzuje etické aspekty různých životních situací,*

---

49 Čj. 12586/2009-22. Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=RVP+ETICKÁ+VÝCH><http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcov-e-vzdelavaci-programy>.

- *se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů,*
- *aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.*“⁵⁰

Všechny výše uvedené očekávané výstupy tohoto doplňujícího vzdělávacího oboru jsou složitou záležitostí, protože utváří osobnost člověka a jeho vztah k okolí.

3.2 Očekávané výstupy vzdělávacího oboru Výchova k občanství

Vzdělávací obor Výchova k občanství je vyučován na druhém stupni základních škol. Je velmi obsáhlý, zahrnuje celou řadu obecných témat, která sice nejsou nikterak náročná nebo složitá, avšak jejich výuka je nezbytná.

Očekávané výstupy mají za úkol pomáhat učitelům konkretizovat vědomosti a dovednosti, postoje a hodnoty, které si mají žáci za pomoci vyučovaných témat osvojovat. Tyto výstupy se snaží optimálně propojit postoje, hodnoty a kognitivní složku vzdělávání. Kromě očekávaných výstupů, které jsou formulovány RVP, který spravuje Národní ústav pro vzdělávání, existují také doporučené očekávané výstupy, které nejsou (na rozdíl od očekávaných výstupů) závazné.⁵¹

V rámci tohoto předmětu se vyučují následující tematické celky: člověk ve společnosti (učivo v rámci tohoto celku zahrnuje pojmy jako škola, obec, region, kraj, vlast, kulturní život, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití), člověk jako jedinec (učivo v rámci tohoto celku zahrnuje pojmy jako podobnost a odlišnost lidí, vnitřní svět člověka, osobní rozvoj), stát a hospodářství (učivo v rámci tohoto celku zahrnuje pojmy jako majetek, vlastnictví, peníze, výroba, obchod, služby, principy tržního hospodářství), stát a právo (učivo v rámci tohoto celku zahrnuje pojmy jako právní základy státu, státní správa a samospráva, principy demokracie, lidská práva, právní řád České republiky, protiprávní jednání, právo v každodenním životě),

---

50 Čj. 12586/2009-22. *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=RVP+ETICKÁ+VÝCH><http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

51 PASTOROVÁ, Markéta a kol. *Doporučené očekávané výstupy*. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. 78 s. ISBN 978-80-87000-76-2.

mezinárodní vztahy a globální svět (učivo v rámci tohoto celku zahrnuje pojmy jako evropská integrace, mezinárodní spolupráce, globalizace).

Očekávané výstupy jednotlivých témat budou odcitovány v následujících odstavcích, protože je vhodné je uvést doslovně, nikoliv parafrázovat, protože se jedná o závazné výstupy, které pedagog musí dodržet přesně, nikoliv jen okrajově, nebo jakkoliv nedostatečně. Jejich doslovná citace také ukazuje odlišnosti/podobnosti s výstupy Etické výchovy.

Člověk ve společnosti:

- „objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání,
- rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu,
- zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování a aktivně proti němu vystupuje,
- zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají,
- kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí,
- zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu,
- uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem,
- objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám,
- rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci".⁵²

---

52 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 48.

Člověk jako jedinec:

- „objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života,
- posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek,
- rozpoznává projevy záporných charakterových vlastností u sebe i u druhých lidí, kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání,
- popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru“.⁵³

Člověk, stát a hospodářství:

- „rozdělává a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady,
- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti, a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi,
- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení,
- vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít,
- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu,
- na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu

---

53 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>. s. 48-49.

ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz,

- *rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané,*
- *rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti“.*⁵⁴

Člověk, stát a právo:

- *„rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky,*
- *rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu,*
- *objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů,*
- *vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů,*
- *přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod, rozumí povinnostem občana při zajišťování obrany státu,*
- *objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství,*
- *provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci,*
- *dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují a uvědomuje si rizika jejich porušování*
- *rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů,*
- *rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady,*

---

⁵⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>. s. 49.*

- *diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání.*“⁵⁵

Mezinárodní vztahy, globální svět:

- *„ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování,*
- *uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění a popíše výhody spolupráce mezi státy, včetně zajišťování obrany státu a účasti v zahraničních misích,*
- *uvede příklady některých projevů globalizace, porovná jejich klady a zápory,*
- *uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva,*
- *objasní souvislosti globálních a lokálních problémů, uvede příklady možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni – v obci, regionu,*
- *uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru.*“⁵⁶

3.3 Průniky Etické výchovy k Výchově k občanství a dalším vzdělávacím oborům

Průniky očekávaných výstupů vzdělávacích oborů Etická výchova a Výchova k občanství vidíme v následující tabulce č. 1.

---

55 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>. s. 50.

56 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>. s. 50-51.

Tabulka č. 1: Porovnání očekávaných výstupů

Očekávané výstupy Etická výchova	Očekávané výstupy Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> • <i>reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku</i> • <i>se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>kriticky přistupuje k mediálními informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracuje i v obtížných sociálních situacích</i> • <i>je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života</i>

Etická výchova vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů. Ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura navazuje Etická výchova na učivo naslouchání (výchova k empatii), mluvený projev, písemný projev a tvořivé činnosti s literárním textem. Průniky lze nalézt především u následujících očekávaných výstupů:

- „rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru,
- rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj,
- dorozumívá se kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci,
- odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru,
- v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči,
- zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu.“⁵⁷

Ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk lze navázat na učivo pravidla komunikace v běžných každodenních situacích, kdy v rámci očekávaného výstupu žák adekvátně reaguje v běžných formálních i neformálních situacích. Mluví o své rodině, kamarádech, škole, volném čase.

Ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví je kladen důraz na propojení všech tří složek zdraví (sociální, psychické a fyzické) a vede k osobní odpovědnosti. Navazuje na učivo: vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví, rizika ohrožující zdraví a jejich prevence a osobnostní a sociální rozvoj. Průniky lze nalézt především u následujících očekávaných výstupů:

- *respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů,*
- *vysvětlí role členů komunity (rodiny, třídy, spolku) a uvede příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (vrstevnická komunita, rodinné prostředí) z hlediska prospěšnosti zdraví,*
- *vysvětlí na příkladech přímé souvislosti mezi tělesným, duševním a sociálním zdravím; vysvětlí vztah mezi uspokojováním základních lidských potřeb a hodnotou zdraví,*

---

57 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

- *posoudí různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých a vyvozuje z nich osobní odpovědnost ve prospěch aktivní podpory zdraví,*
- *usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví,*
- *vyjádří vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků, rodiny i v nejbližším okolí,*
- *projevuje odpovědný vztah k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu; dobrovolně se podílí na programech podpory zdraví v rámci školy a obce,*
- *samostatně využívá osvojené kompenzační a relaxační techniky a sociální dovednosti k regeneraci organismu, překonávání únavy a předcházení stresovým situacím,*
- *respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; a kultivovaně se chová k opačnému pohlaví,*
- *respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli, chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování,*
- *uvádí do souvislostí zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka; uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni; v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým,*
- *vyhodnotí na základě svých znalostí a zkušeností možný manipulativní vliv vrstevníků, médií, sekt; uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi,*
- *projevuje odpovědné chování v rizikových situacích silniční a železniční dopravy; aktivně předchází situacím ohrožení zdraví, a osobního bezpečí, v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc. “⁵⁸*

Průřezová témata, která procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a v rámci ŠVP mohou být i samostatnými předměty, navazují na vzdělávací obsah Etické výchovy. **I zde je**

---

58 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>*

vhodné upozornit na velice úzkou propojenost průřezových témat se vzdělávacím oborem Výchova k občanství a lze tedy nalézt další průniky v rámci očekávaných výstupů.

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova:

- *„vede k porozumění sobě samému a druhým,*
- *napomáhá k zvládnání vlastního chování,*
- *přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni,*
- *rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti,*
- *utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci,*
- *umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací (např. konfliktů),*
- *formuje studijní dovednosti,*
- *podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny,*
- *pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým,*
- *vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci,*
- *vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů,*
- *přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování,*
- *napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.“* ⁵⁹

Průřezové téma Multikulturní výchova:

- *„umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků,*
- *rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti,*
- *prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování,*
- *vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení,*

---

59 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>*

- vede k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě,
- učí sebeúctě a sebedůvěře, samostatnosti a angažovanosti,
- přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost,
- rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů,
- motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším,
- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností,
- vede k asertivnímu jednání a ke schopnosti kompromisu. “⁶⁰

Průřezové téma *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*:

- „pomáhá překonávat stereotypy a předsudky,
- obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených o možnosti volby v evropské a mezinárodní dimenzi,
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti,
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám,
- upevňuje osvojování vzorců chování evropského občana a smysl pro zodpovědnost.“⁶¹

Průřezové téma *Environmentální výchova*:

- „přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty,
- podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí,
- vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí,
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví.“⁶²

---

60 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

61 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

62 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Průřezové téma Mediální výchova:

- *„rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení,*
- *vede k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění,*
- *rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci,*
- *napomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.“*⁶³

---

⁶³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>*

Praktická část

4 Analýza metodických příruček Etické výchovy pro základní školy

4.1 Nová řada metodik

Pro Etickou výchovu vyšly v roce 2014 nejnovější a aktuální samostatné publikace (Metodika pro 1. - 3. ročník⁶⁴, Metodika pro 4. - 5. ročník⁶⁵, Metodika pro 6. - 7. ročník⁶⁶, Metodika pro 8. - 9. ročník⁶⁷). Tyto metodiky jsou velmi systematicky a podrobně zpracovány, obsahují vše potřebné, co by obsahovat měly. Jsou zde určena jednotlivá témata, pro každé výše uvedené téma jsou stanovena dílčí témata, která pod ně spadají. Metodika vždy obsahuje konkrétní návrhy, jak může pedagog hodinu vést. Popsána je příprava hodiny přesně podle specifického modelu výuky etické výchovy, cíl, metody a organizační formy výuky. Výuka má konkrétní výstup a také možnosti hodnocení. Náměty chtějí zaujmout a vést žáka tím způsobem, aby si sám dokázal za pomoci vlastních zkušeností a myšlenkových procesů vštípit požadované etické zásady. Metodiky jsou velmi obsáhlé, originální a logicky uspořádané.

Vzhledem k tomu, že při Etické výchově se nesnažíme žáka naučit všeobecně platné poučky nebo prokázané teorie, ale snažíme se mu vštípit morální hodnoty, nejde zde o klasickou výuku. Mnohem výhodnější je vyučovat za pomoci aktivizačních metod spojených s prožitkem. Výše uvedené publikace byly vydány přímo ke konkrétním učebnicím pro výuku Etické výchovy.

---

64 PLACHÁ, Jarmila; KOUTSKÁ, Ivana. *Etická výchova, Metodika pro 1. – 3. ročník základních škol*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 284 s. ISBN 978-80-87449-51-6.

65 TRČKOVÁ, Květa; ZEMANOVÁ, Romana. *Etická výchova, Metodika pro 4. – 5. ročník základních škol*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 224 s. ISBN 978-80-87449-52-3.

66 BRICHOVÁ, Hana; MATĚJCOVÁ, Marcela; NAVRÁTILOVÁ, Marie. *Etická výchova, Metodika pro 6. – 7. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 276 s. ISBN 978-80-87449-53-0.

67 GINTEROVÁ, Hana; HAJDINOVÁ, Světlana. *Etická výchova, Metodika pro 8. - 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 320 s. ISBN 978-80-87449-54-7.

4.2 Metodiky Lencze

V rámci vzdělávání mají učitelé Etické výchovy k dispozici řadu metodických příruček: Etická výchova - metodický materiál 1⁶⁸, Etická výchova - metodický materiál 2⁶⁹, a Etická výchova - metodický materiál 3⁷⁰ od autora Ladislava Lencze. Ten je vydával postupně, první příručku vydal za spolupráce s Olgou Křížovou, druhou spolu s kolektivem autorů a třetí v témže roce s Evou Ivanovou. Tyto metodické příručky doplňují knihu R. Rocheho Olivara s názvem Etická výchova, která je doporučována jako základní východisko pro Etickou výchovu. Předkládané metodické materiály nejsou komplexem (metodika + učebnice).

Aktivity jsou rozdělené do jednotlivých kroků: úvod do aktivity, vlastní aktivita, vyhodnocení, propojení s reálným životem. Lencz dbá na to, aby v metodice nenabádal pedagogy k práci s technikami, které nejsou vědecky nebo všeobecně uznávané. To můžeme považovat za silný klad. Lencz považuje za nejvhodnější metody výuky etické výchovy následující: vysvětlování, rozhovor (dialog, diskuse), písemné cvičení, práce s pracovními listy, pozorování, projekce, samostatná práce žáků, projekty výzkumné, situační metody, tvořivá dramatika, hra, učení disciplinováním, řešení morálních dilemat, řešení životních situací v běžném životě.

V rámci metodické příručky Etická výchova - metodický materiál 1 je zahrnuto všech 10 základních témat, jak uvádí Roche Olivar. Každé téma obsahuje: teoretické východiska, úvod do problematiky, didaktické poznámky a nabídku aktivit k danému tématu. Tato příručka nabízí 162 různých aktivit, přičemž součástí každé aktivity je nabídka alternativních možností, jak tyto aktivity realizovat. Celkově zde můžeme nalézt 181 metod. Oproti tomu metodický materiál Etická výchova - metodický materiál 2 nabízí pouze 40 aktivit a 83 metod jak využít aktivity v hodině. Metodika Etická výchova - metodický materiál 3 nabízí již jen 33 aktivit, ale naopak 108 metod jejich využití.

---

68 LENCZ, Ladislav; KŘÍŽOVÁ, Olga. *Etická výchova - metodický materiál 1*. Praha: Luxpress, 2000. ISBN 80-7130-091-8.

69 LENCZ, Ladislav a kol. *Etická výchova - metodický materiál 2*. Praha: Luxpress, 2008. 92 s. ISBN 978-80-7130-139-4.

70 LENCZ, Ladislav; IVANOVÁ, Eva. *Etická výchova - metodický materiál 3*. Praha: Luxpress, 2003. ISBN 80-7130-107-8.

V oblasti využívaných metod můžeme vyhodnotit jednotlivé metodické příručky dle následujícího výčtu. V každé metodice vidíme procentuální vyjádření metod, které byly k aktivitám nabídnuty. Metody výuky jsou seřazeny dle četnosti metodiky Etická výchova - metodický materiál 1. Objevuje-li se v tabulce X, pak se tato metoda v materiálu nevyskytuje (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Metody využití v jednotlivých knihách

Metoda výuky	Metodika 1	Metodika 2	Metodika 3
Rozhovor/diskuse	21,55 %	30,12 %	29,63 %
Situační/inscenační metody, metody tvořivé dramatiky	18,78 %	3,61 %	6,48 %
Hra	16,57 %	1,10 %	12,04 %
Výzkumné projekty	15,47 %	20,48 %	11,11 %
Řešení životních situací	9,94 %	10,84 %	4,63 %
Samostatná práce žáků	4,97 %	X	4,63 %
Projekce statická/dynamická	4,42 %	6,24 %	7,41 %
Vysvětlování (výklad, přednáška)	3,31 %	22,89 %	10,19 %
Písemné cvičení	1,66 %	X	1,85 %
Pozorování	1,11 %	X	0,93 %
Řešení morálních dilemat	1,11 %	3,61 %	1,85 %
Brainstroming	1,11 %	1,10 %	2,78 %
Dotazník, anketa, text	X	X	6,47 %

Metodiky Etická výchova - metodický materiál 1 a Etická výchova - metodický materiál 2 jsou zpracovány mnohem přehledněji (viz tabulka č. 3), kvalitněji a obsáhleji, než metodický příručka Etická výchova - metodický materiál 3. Úvodní vstupy do problematiky a didaktické poznámky před aktivitami jsou popsány optimálně. Tyto metodiky velmi dobře charakterizují nejen předmět jako celek, ale také jednotlivá témata. Metodika Etická výchova - metodický materiál 1 obsahuje varování a upozornění pro učitele. Aktivity jsou označeny s ohledem na jejich složitost. Některé aktivity a metody by neměli používat pedagogové s nedostatkem zkušeností se

skupinovými metodami a ti, kteří neabsolvovali kurz Etické výchovy. Jak vidíme, nejkvalitněji zpracována byla příručka Etická výchova - metodický materiál 1, následuje Etická výchova - metodický materiál 2. Ale i zde můžeme nalézt určité rezervy. Například fakt, že někdy jsou za cílové skupiny aktivit považováni žáci I., II., i III. stupně vzdělávání, což je velmi široké věkové rozpětí. Z toho logicky plyne, že některé žáky daná aktivita vůbec nezaujme, nebo pro ně bude naopak příliš náročná a naprosto nevhodná s ohledem na jejich vyspělost. Četnější rezervy nacházíme v příručce Etická výchova - metodický materiál 3, které budou popsány níže.

Tabulka č. 3: Porovnání jednotlivých verzí materiálu Etická výchova - metodický materiál

Kritérium	LENCZ, L. Etická výchova - metodický materiál 1 ⁷¹	LENCZ, L. Etická výchova - metodický materiál 2 ⁷²
Informační	5	5
Transformační	5	5
Systémová	4	4
Upevnění a sebekontroly	5	5
Sebevzdělávací	5	4
Integroující	5	5
Koordinační	5	5
Rozvíjející a výchovné	4	4
Motivační	5	5
Celkem	43	43

4.3 Porovnání Metodiky pro 8. a 9. ročník a Etické výchovy - metodický materiál 3

V rámci této práce byly z hlediska stanovených funkcí porovnány dva metodické materiály, a to nejnovější verze Metodiky pro 8. a 9. ročníky základních škol od

⁷¹ LENCZ, Ladislav; KŘÍŽOVÁ, Olga. *Etická výchova - metodický materiál 1*. Praha: Luxpress, 2000. ISBN 80-7130-091-8.

⁷² LENCZ, Ladislav a kol. *Etická výchova - metodický materiál 2*. Praha: Luxpress, 2008. 92 s. ISBN 978-80-7130-139-4.

Ginterové a Hajdinové ⁷³ a materiál *Etická výchova - metodický materiál 3* z roku 2003 od Ladislava Lencze ⁷⁴. Ten následoval za dvěma předešlými metodickými materiály.

Hodnocení vychází z podrobného studia a analýzy těchto metodických materiálů samotnou autorkou této práce. Byla zvolena kritéria dle Turka, která odráží základní funkce učebnic a metodických příruček.

1. Informační - představuje a určuje základní učivo, které si má žák osvojit.
2. Transformační - na základě didaktických principů aplikuje systém vědeckých poznatků.
3. Systémová - zabezpečení logické posloupnosti učiva a jeho uspořádání do systému.
4. Upevnění a sebekontroly - poskytnutí pomoci, opory, zpětné vazby při osvojování si učiva, orientování se v něm a při aplikaci vědomostí.
5. Sebevzdělávací - formuluje potřebu a schopnost samostatně a racionálně se učit.
6. Integrovaná - v případě učení se z různých zdrojů zabezpečuje pomoc a sjednocování.
7. Koordinační - zabezpečuje optimální funkční využití učebních pomůcek a didaktické techniky, které mají sloužit ke konkretizaci, rozšíření a prohloubení učiva - to vše v souladu s učivem v učebnici.
8. Rozvíjející a výchovnou - rozvoj schopností a formování postojů žáků.
9. Motivační - zabezpečení motivace žáků, vyvolání a udržení jejich zájmu při učení se z učebnice. ⁷⁵

V tabulce č. 4. je uvedeno 9 kritérií, na základě kterých byly srovnávány metodické materiály. Tato kritéria byla bodově ohodnocena škálou od 1 - 5, přičemž čím více bodů je uvedeno, tím je materiál v rámci daného kritéria kvalitnější. Celkový součet nám ukazuje, že *Etická výchova - metodický materiál 3* je hodnocen hůře. Jeho bodové ohodnocení je nižší o 11 bodů, než ohodnocení *Metodiky pro 8. a 9. ročníky*.

---

73 GINTEROVÁ, Hana; HAJDINOVÁ, Světlana. *Etická výchova, Metodika pro 8. - 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 320 s. ISBN 978-80-87449-54-7.

74 LENCZ, Ladislav; IVANOVÁ, Eva. *Etická výchova - metodický materiál 3*. Praha: Luxpress, 2003. ISBN 80-7130-107-8.

75 TUREK, Ivan. *Didaktika*. Slovenská republika: Wolters Kluwer, 2008. 595 s. ISBN 8080781989.

Tabulka č. 4: Porovnání dvou metodických materiálů

Kritérium	Metodika pro 8. a 9. ročníky	LENCZ. Etická výchova - metodický materiál 3
Informační	5	5
Transformační	5	5
Systémová	5	3
Upevnění a sebekontroly	5	3
Sebevzdělávací	5	2
Integroující	5	4
Koordinační	5	3
Rozvíjející a výchovné	5	5
Motivační	5	4
Celkem	45	34

Metodika pro 8. a 9. ročníky základních škol od Ginterové a Hajdinové ⁷⁶ je zpracována v rámci jednotlivých funkcí velmi kvalitně. Systematicky je zařazován specifický model výuky Etické výchovy. Za velký klad u koordinační funkce pokládám zavedení učebnice, využití audiovizuální techniky a komiksu. Komiks je zpracován do podoby čtyř dobrodružných vyprávění agenta Kixe, přičemž každý příběh je uzpůsoben pro určitou věkovou skupinu. Komiksy vznikly v rámci projektu „Etická výchova a učebnice“. Mají za úkol žáky zaujmout, pobavit, dopřát jim možnost oddechu a také ukázat nějaký etický a morální problém. Na agenta Kixe navazují také audiovizuální pomůcky, kdy je žákům promítán postupně desetidílný seriál, kde sledují příběhy tohoto agenta. Ač někdo může říci, že na první pohled seriál nabízí hotová řešení problémů, jeho cílem je naopak vyvolat v žácích otázky a vést je ke skupinové reflexi každodenního života.

Nedostatky díla Etická výchova, Metodika pro 8. - 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia od Ginterové a Hajdinové ⁷⁷ nebyly nalezeny.

⁷⁶ GINTEROVÁ, Hana; HAJDINOVÁ, Světlana. *Etická výchova, Metodika pro 8. - 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 320 s. ISBN 978-80-87449-54-7.

⁷⁷ GINTEROVÁ, Hana; HAJDINOVÁ, Světlana. *Etická výchova, Metodika pro 8. - 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 320 s. ISBN 978-80-87449-54-7.

Rezervy **Etická výchova - metodický materiál 3 od Ladislava Lencze** ⁷⁸:

- v rámci systémové položky by práci prospělo důkladnější zaměření se na cílovou skupinu. Některé aktivity jsou doporučeny pro velké věkové rozpětí cílové skupiny žáků,
- metodické příručky by prospělo důkladnější zaměření na upevnění a sebekontrolu,
- na sebevzdělávací funkci není metodická příručka zaměřena,
- v rámci integrující funkce jde o metodiku první řady metodických příruček, nedostatek příkladů dalších informačních zdrojů je pochopitelný,
- v rámci funkce koordinační není k této metodické příručce vypracována učebnice ani další didaktické prostředky,
- z hlediska motivační funkce záleží na osobnosti učitele, jak žáky zaujme a nabídnuté aktivity přizpůsobí cílové skupině.

Přestože byly nalezeny zejména u metodiky *Etická výchova - metodický materiál 3* určité rezervy, lze řadu metodických materiálů dle Ladislava Lencze ocenit z hlediska návodu, jak na výuku etické výchovy. Z tohoto hlediska je přínos těchto metodik nezastupitelný. Mnohé aktivity se staly inspirací pro tvůrce nové řady metodik s učebnicí vydaných v roce 2014. Přínos Lenczovy řady lze ocenit i z hlediska procentuálního vyjádření metod, které byly k aktivitám nabídnuty.

---

78 LENCZ, Ladislav; IVANOVÁ, Eva. *Etická výchova - metodický materiál 3*. Praha: Luxpress, 2003. ISBN 80-7130-107-8.

5 Soubor metodických námětů

Na základě výše uvedených analýz budou navrženy vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy v rámci předmětu Výchova k občanství na základních školách.

5.1 Média a jejich vliv na člověka

Název: Co na to bulvár.

Téma činnosti: masová kultura, prostředky masové komunikace, massmédia.

Cílová skupina: 8. ročník.

Cíl: Žák kriticky přistupuje k mediálním informacím.

Žák si uvědomí znaky bulváru a obezřetně přistupuje k takovým informacím.

Žák se seznámí s Etickým kodexem novináře a pracuje s ním.

Rozvíjené kompetence: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanská, pracovní.

Mezipředmětové vztahy: Výchova k občanství, Etická výchova, Český jazyk.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova.

Metody: brainstorming, projekt, týmová výuka, diskuze, práce s textem.

Organizační formy: skupinová práce, hromadná.

Pomůcky: Etický kodex novináře (viz příloha č. 2.), bulvární tisk, lepidlo, nůžky, papíry.

Čas: 90 minut.

Průběh

1. Učitel očekává od žáků asociace na téma Bulvár a motivuje žáky k tématu.
2. Skupinová práce - Hledejte v tisku a potvrďte následující charakteristiku.

Bulvární médium je označení masového sdělovacího prostředku:

- v němž hrají klíčovou roli emoce (krev, sex),

- obsah je charakterizován navozováním paniky, skandalizací, personalizací, populismem, povrchností, negativismem, jednoduchostí,
  - vytvářením celebrit a prací s nimi,
  - předstírání autoritativnosti a blízkosti konzumentovi,
  - provádí interpretaci jevů na základě zákulisních informací a drbů.
3. Vytvořte informační leták upozorňující na tyto charakteristické znaky.
  4. Přečtěte si Etický kodex novináře a poukažte na možná porušení.
  5. Co bylo cílem této aktivity? Co jste si uvědomili?

Reflexe: Žáci pracovali s nasazením. V závěrečné diskuzi si uvědomili cíle této aktivity ve smyslu, jak přistupovat k mediálním informacím, jaké jsou typické znaky bulváru a práce s Etickým kodexem novináře (viz obr. č. 4).

Zde je zřejmé, že aktivitou naplňujeme výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu následujících průníků (viz tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: Výstupy námětu č. 1

Etická výchova	Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> • Rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí.

Očekávané výstupy byly naplněny prostřednictvím aktivizačních metod, které jsou typické pro oba předměty. Uvedená aktivita potvrzuje teoretickou část ve smyslu nalezených průníků očekávaných výstupů. Bezsporně lze v průběhu aktivity určené pro Výchovu k občanství objevit i znaky specifického modelu výuky etické výchovy (senzibilizace, hodnotové reflexe, nácvik a transfer do života). Na následujícím obr. č. 4 vidíme žáky pracovat s touto metodou.

Obrázek č. 4: Fotografie námětu

5.2 Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc

Název: Dobročinnost.

Téma činnosti: lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti.

Cílová skupina: 9. ročník.

Cíl: Žák se zamyslí nad otázkou činění dobra.

Žák pochopí význam pojmu dobročinnost.

Žák uvažuje nad možnostmi, proč se lidé věnují či nevěnují dobročinnosti.

Žák navrhne možnosti, jak svou dobročinnost realizovat.

Rozvíjené kompetence: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanská.

Mezipředmětové vztahy: Výchova k občanství, Etická výchova.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova.

Metody: diskuze, vyhledávání informací, řešení problémové situace.

Organizační formy: práce ve dvojici, hromadná.

Pomůcky: internet.

Čas: 90 minut.

Průběh

1. Učitel na úvod hodiny klade otázku.

Co jsi dnes udělal dobrého?

2. Následuje diskuze nad odpověďmi na úvodní otázku. Žáky vedeme k uvědomění si, že dobro se skrývá i v maličkostech jako je úsměv i milý pohled.

3. Od dobra se přesuneme k vysvětlení pojmu dobročinnost.

Dobročinnost = činnost, kterou děláme dobrovolně.

V rámci dobročinnosti rozlišujeme dobrovolnictví a dárcovství.

Dobrovolnictví = aktivní pomoc člověku v nouzi.

Dárcovství = poskytnutí finančních nebo hmotných prostředků lidem v nouzi.

4. Práce ve dvojicích:

Polovina dvojic odpovídá na otázku: Proč lidé konají dobročinnou činnost?

Polovina dvojic odpovídá na otázku: Proč lidé nekonají dobročinnou činnost?

Následuje diskuse nad uvedenými odpověďmi.

5. Žáci na internetu vyhledávají možnosti, jak projevit svou dobročinnost a navrhnou možné nápady, jak ji realizovat.

Reflexe: Na otázku „Proč se lidé věnují dobročinnosti?“ zazněly odpovědi typu:

- Mají z toho dobrý pocit.
- Byli k tomu vychováni.
- Mají finanční prostředky.
- Aby vypadaly dobře před ostatními.

Na otázku „Proč se lidé nevěnují dobročinnosti?“ zazněly odpovědi typu:

- Nezajímají se o druhé.
- Nevědí, jak na to.
- Nemají prostředky.

Každý žák se mohl samostatně rozhodnout, zda je ochoten pomoci někomu, kdo pomoc opravdu potřebuje. Pomoc nemusí být jen hmotná. Žáci mohou například docházet do Domova pro seniory a tam trávit čas se starými lidmi.

Mnozí upozornili na fakt, že svou dobročinnost projevují zapojením do školní akce „**Víčko pro Nikyho**“, čímž přispívají na léčbu nemocného chlapce.

Zde je zřejmé, že aktivitou naplňujeme výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu následujících průníků (viz tabulka č. 6).

Tabulka č. 6: Výstupy námětu č. 2

Očekávané výstupy Etická výchova	Očekávané výstupy Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Spolupracuje i v obtížných sociálních situacích.</i> • <i>Je vnímavý k sociálním problémům. v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi.</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života.</i>

Očekávané výstupy byly naplněny prostřednictvím aktivizačních metod, které jsou typické pro oba předměty. Uvedená aktivita potvrzuje teoretickou část ve smyslu nalezených průniků očekávaných výstupů. Bezesporu lze v průběhu aktivity určené pro Výchovu k občanství objevit i znaky specifického modelu výuky etické výchovy (senzibilizace, hodnotové reflexe, nácvik a transfer do života).

5.3 Sociální síť

Název: Já a facebook.

Téma činnosti: mezilidská komunikace.

Cílová skupina: 9. ročník.

Cíl: Žák se zamyslí nad důvodem existence sociálních sítí.

Žák pochopí nebezpečí těchto sítí.

Žák uvažuje nad tím, jak si dávat pozor při používání facebooku

Žák navrhne možnosti, jak trávit čas se svými přáteli jinak, než komunikací přes PC.

Rozvíjené kompetence: komunikativní, sociální a personální, občanská.

Mezipředmětové vztahy: Výchova k občanství, Etická výchova, Informatika

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova.

Metody: diskuze, řešení problémové situace, inscenační metoda,

Organizační formy: práce ve dvojici, skupinová, hromadná.

Pomůcky: internet.

Čas: 90 minut.

Průběh

1. Učitel na úvod hodiny klade otázku.
  - Kdy ses naposledy přihlásil na facebook?
2. Následuje diskuze nad odpověďmi na úvodní otázku. Žáky vedeme k uvědomění si, že příliš časté kontrolování účtu na facebooku není správnou náplní dne.
3. Přesuneme se k vysvětlení rizik, která mohou na sociálních sítích hrozit.
  - Pornografie.
  - Nevhodné obrázky a videa.
  - Násilí.

4. Hraní scének – ve skupinách žáci představují, že jsou odpůrci facebooku a argumentují proti němu. Další naopak facebook obhajují. Každá skupina si vylosuje jeden lísteček, který jim stanoví úkol.
  1. Formou reklamy vyzdvihněte klady facebooku.
  2. Formou reklamy poukažte na rizika facebooku.Polovina skupin obdržela lístečky 1 a druhá polovina lístečky 2.
5. Následuje diskuse nad scénkami.

Reflexe: Na otázku „Proč je facebook prospěšný?“ zazněly odpovědi typu:

- Mohu zjistit nové a zajímavé informace.
- Mohu kontaktovat kamaráda, když je venku škaredě a já nemohu jít ven.
- Mohu se seznamovat s novými a zajímavými lidmi.
- Mohu se účastnit soutěží.

Na otázku „Proč není facebook prospěšný?“ zazněly odpovědi typu:

- Můžeme se zde setkat s nevhodnými informacemi.
- Nikdy nevíme, kdo je jistě druhá osoba, fotka a informace o ní mohou být lživé.
- Sociální sítě berou lidem soukromí a anonymitu.
- Čas lze strávit i jinak a užitečněji, než sezením u PC.
- Sociální sítě navádí ke kriminalitě a společensky nevhodnému chování.

V rámci inscenační metody učitel rozdělí žáky do skupinek. Polovina skupin obdržela lístečky s verzí 1 a druhá polovina lístečky s verzí 2. Učitel si dopředu vše připravil. Jedna skupinka vždy před ostatními žáky sehraje scénku, ostatní žáci ji budou pozorovat a poté budou všichni o scénce diskutovat. Metoda bude polostrukturovaná. Pro žáky může být hraní scének velmi zábavné a velmi poučné. Zároveň se tak naučí nestydět se a komunikovat mezi sebou. Učitel by do scénky neměl aktivně zasahovat, měl by nechat žáky, aby celou scénku sami dohráli a poté formou diskuze vyhodnotit, co bylo dobře a co bylo špatně. Pokud žáci budou scénku dále rozvíjet, neměl by je učitel zastavovat.

Čím více se toho žáci naučí, tím lépe. Učitel může žákům nabídnout, aby sami navrhli témata, která je zajímají a scénky, které si sami chtějí sehrát.

Zde je zřejmé, že aktivitou naplňujeme výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu následujících průníků (viz tabulka č. 7.).

Tabulka č. 7: Výstupy námětu č. 3

Očekávané výstupy Etická výchova	Očekávané výstupy Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> <i>Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života.</i>

Očekávané výstupy byly naplněny prostřednictvím aktivizačních metod, které jsou typické pro oba předměty. Uvedená aktivita potvrzuje teoretickou část ve smyslu nalezených průníků očekávaných výstupů. Bezesporu lze v průběhu aktivity určené pro Výchovu k občanství objevit i znaky specifického modelu výuky etické výchovy (senzibilizace, hodnotové reflexe, nácvik a transfer do života).

5.4 Sociální empatie

Název: Jak chápeme pojmy.

Téma činnosti: slušnost, zdvořilost, takt, ohleduplnost, úcta, bonton, etika.

Cílová skupina: 7. ročník.

Cíl: Žák pochopí, že některé pojmy v rámci etiky mohou být chápány různě.

Žák se zamyslí nad tím, jak osobně vnímá určité pojmy.

Rozvíjené kompetence: komunikativní, sociální a personální, občanská.

Mezipředmětové vztahy: Výchova k občanství, Etická výchova.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova.

Metody: diskuze, kvíz.

Organizační formy: samostatná práce, hromadná.

Pomůcky: kvíz.

Čas: 90 minut.

Průběh

1. Učitel na úvod hodiny neobjasní žádný z pojmů, protože to by bylo kontraproduktivní.
2. Pedagog má dopředu připravené kvízy, které rozdá všem žákům a každý samostatně vyplní svůj kvíz.
3. Poté učitel začne probírat jednu otázku po druhé. Žáci budou vyjadřovat svůj názor, společně diskutovat nad odpověďmi.
4. Učitel vysvětlí, proč jsou názory na určité pojmy odlišné. Na některé otázky neexistuje striktně správná odpověď, protože každý etiku cítí jinak.

Reflexe: Na otázku „Proč je dobré chovat se podle etických zásad?“ zazněly odpovědi typu:

- Mám z toho dobrý pocit.
- Byl jsem k tomu vychován.

- Je mi hloupé chovat se nespolečensky.
- Chci vypadat dobře před ostatními.

Na otázku „Proč je špatné nechovat se podle etických zásad?“ zazněly odpovědi typu:

- Ostatní lidé si o mě udělají špatný obrázek.
- Bude pro mne složité získat důvěru a přátelství slušných lidí.
- Špatně se mi bude hledat zaměstnání.

Každý žák by měl sám pochopit, jak by se měl chovat a proč by se tak měl chovat. Etické normy nelze vnutit, žák je musí sám cítit.

Kvíz

1. *Co pro Tebe znamená slušnost?*

- Chovat se tak, aby bylo toto chování přijatelné pro jiné lidi, společnost.
- Řídit se vlastním svědomím a mít zpracovaný svůj hodnotový žebříček, kterým se v životě řídím.
- Neublížovat ostatním lidem, naopak jim pomáhat, je-li to třeba.
- Něco úplně jiného: .....

2. *Co pro Tebe znamená zdvořilost?*

- Synonymum pro uctivost, skromnost, laskavost, ochotu.
- Zdvořilost se nelze naučit, každý ji má vrozenou, nemůže ovlivnit míru zdvořilosti, kterou se na veřejnosti prezentuje.
- Nevyjádřit svůj negativní názor na jiného člověka v jeho přítomnosti.
- Něco úplně jiného: .....

3. *Co pro Tebe znamená takt?*

- a) Nepomlouvat jiné osoby a nestarat se o jejich soukromé záležitosti.
- b) Být snášenlivý, ohleduplný, přizpůsobovat se situaci, ve které se člověk octnul.
- c) Schopnost jednat s druhým upřímně, přímo.
- d) Něco úplně jiného: .....

4. *Co pro Tebe znamená ohleduplnost?*

- a) Upřímnost, říkat, co si myslím, nepřemýšlet nad tím, zda mohu druhému nějak ublížit.
- b) Jednat podle společenských pravidel, zásad slušného chování.
- c) Ohleduplnost je synonymum pro tolerantnost, snaze nebýt na obtíž, snaze usnadňovat lidem okolo sebe život.
- d) Něco úplně jiného: .....

5. *Co pro Tebe znamená úcta?*

- a) Neříkat svůj vlastní negativní názor, protože kritika jiných není uctívá.
- b) Vážít si jiného člověka, jeho práce, jeho názorů, toho co, dělá a co si myslí.
- c) Nerušit práva jiných lidí, respektovat jejich názory.
- d) Něco úplně jiného: .....

6. *Co pro Tebe znamená estetičnost?*

- a) Smysl pro krásu, vytříbený vkus.
- b) Osoby, kterým se lidově říká „šampon“.
- c) Mít drahé sladěné a moderní oblečení, nejnovější účes, drahou kosmetiku.

d) Něco úplně jiného: .....

7. *Co pro Tebe znamená bonton?*

a) Společenské chování, které odpovídá slušnému chování.

b) Řídit se etickými zásadami.

c) Vědět, co říká ministr Špaček, který zná všechny společenské normy.

d) Něco úplně jiného: .....

8. *Co pro Tebe znamená etika?*

a) Nebýt zlý na jiné lidi, nenadávat jim, nenapadat je.

b) Jedná se o úplně zbytečnou vědeckou disciplínu, která nám říká, jak se máme chovat, i když se tak chovat nechceme.

c) Morální chování a jednání, nedělání špatných či škodlivých věcí.

d) Něco úplně jiného: .....

9. *Co pro Tebe znamená společenský kodex?*

a) Chovat se tak, jak mi přikazují rodiče nebo učitelé.

b) Podle mého názoru je to zbytečný výmysl.

c) Určitá pravidla chování, jak jednat s jinými lidmi ve společnosti.

d) Něco úplně jiného: .....

Zde je zřejmé, že aktivitou naplňujeme výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu následujících průníků (viz tabulka č. 8.).

Tabulka č. 8: Výstupy námětu č. 4

Očekávané výstupy Etická výchova	Očekávané výstupy Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> • <i>respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života.</i>

5.5 Vzory

Název: I já mohu být vzorem pro jiné.

Téma činnosti: hodnotový žebříček.

Cílová skupina: 6. ročník.

Cíl: Žák se zamyslí nad svými vzory.

Žák pochopí, že velké věci se skrývají i v každodenních maličkostech.

Žák navrhne možnosti, jak by sám mohl inspirovat např. mladšího sourozence, kamaráda.

Rozvíjené kompetence: sociální a personální, občanská.

Mezipředmětové vztahy: Výchova k občanství, Etická výchova.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova.

Metody: diskuze.

Organizační formy: skupinová, hromadná.

Čas: 90 minut.

Průběh

1. Učitel na úvod hodiny klade otázku.
  - Kdo je tvůj vzor?
2. Následuje diskuze nad odpověďmi na úvodní otázku.
3. Od tohoto se přesuneme k vysvětlení toho, že vzorem může být obyčejný člověk, lékař, který pomohl dítěti, policista, babička, starší sourozenec.
4. Žáci se rozdělí na skupinky. Každá ze skupin dostane za úkol vypsát reálné a zobrazené vzory a jaké vlastnosti mají.
5. Poté je vedena diskuse o vlastnostech reálných i zobrazených vzorů.
6. Každý žák se na závěr samostatně zamyslí nad tím, zda on sám by mohl být pro někoho vzorem.

Reflexe: u dětí sportovně zaměřených se často objevují vrcholoví sportovci. Oceňují jejich smysl pro fair play, píli, vytrvalost. Často jsou za vzory uváděni zpěváci, herci,

tzv. celebrity, a to pro zajímavý vzhled, smysl pro humor, talent. Často se objevují vzory z okolí – rodiče, prarodiče, kamarádi.

Zde je zřejmé, že aktivitou naplňujeme výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu následujících průníků (viz tabulka č. 9.).

Tabulka č. 9: Výstupy námětu č. 5

Očekávané výstupy Etická výchova	Očekávané výstupy Výchova k občanství
<ul style="list-style-type: none"> <i>Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života.</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru
<ul style="list-style-type: none"> <i>rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí</i>

Závěr

Etická výchova je vzdělávacím oborem, který je zaměřený na výchovu osobnosti, v tomto případě dětí, mladých lidí. Ti mají svou vlastní identitu a určité vrozené nebo získané vlastnosti a schopnosti. Snahou vzdělání je vychovat z dítěte člověka, který bude mít vlastní identitu, která bude pociťovat zodpovědnost za vztah k druhým lidem. „Naprogramovat“ lidem pozitivní program, který je založený na pozitivních mravních hodnotách, není jednoduché. Vybudování autonomní, vnitřně integrované, svobodné a zodpovědné osobnosti je dlouhodobou záležitostí. Je nutno tedy zvolit optimální způsob, styl a metody výchovy, protože správné rozvíjení personálních a sociálních kompetencí žáků je velmi namáhavé.

V teoretické části je vymezena základní terminologie a specifikace pojmů, o které se doplňující vzdělávací obor Etická výchova opírá. Etická výchova je výchovou k prosociálnosti, proto si tento pojem zaslouží značnou pozornost.

Jsou kriticky zhodnoceny důvody zařazení Etické výchovy do RVP ZV jako doplňujícího vzdělávacího oboru. Hlavním důvodem pro zařazení Etické výchovy do RVP ZV je v Opatření ministryně (viz příloha č. 2) skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Dovoluji si upozornit, že takový vzdělávací obor najdeme, a to Výchovu k občanství, která se dle RVP ZV *„zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb.“* Bezesporu zavedení doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova je obrovským přínosem pro rozvoj sociálních dovedností, a to svým specifickým přínosem, zejména principy, výchovným stylem, programem a specifickým modelem výuky.

Prostřednictvím analýzy průniků očekávaných výstupů vzdělávacích oblastí Etická výchova a Výchova k Občanství se **pro implementaci Etické výchovy jeví Výchova k občanství jako nejpříhodnější**. V rámci očekávaných výstupů je vhodné, aby se Etická výchova implementovala i do vzdělávacích oblastí jako je zejména Český jazyk, Cizí jazyk a Výchova ke zdraví.

Pozornost je věnována též průnikům v rámci průřezových témat. Průřezová témata procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a v rámci ŠVP mohou být i samostatnými předměty. Průniky očekávaných výstupů doplňujícího vzdělávacího oboru Etická

výchova byly nalezeny u průřezových témat jako Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova a Mediální výchova. **I zde je vhodné upozornit na velice úzkou propojenost průřezových témat se vzdělávacím oborem Výchova k občanství a lze tedy nalézt další průniky v rámci očekávaných výstupů.**

V praktické části jsou podrobeny analýze metodické příručky pro výuku Etické výchovy.

Z hlediska stanovených funkcí byly porovnány dva metodické materiály a to nejnovější verze Metodiky pro 8. a 9. ročníky základních škol od Ginterové a Hajdinové z roku 2014 a Etická výchova - metodický materiál 3 z roku 2003 od Ladislava Lencze. Metodika pro 8. a 9. ročník naprosto splňuje stanovení kritéria. Přestože byly nalezeny zejména u řady 3 určité rezervy lze metodický materiál dle Ladislava Lencze ocenit z hlediska návodu, jak na výuku etické výchovy. Z tohoto hlediska je přínos těchto metodik nezastupitelný. Mnohé aktivity se staly inspirací pro tvůrce nové řady metodik s učebnicí vydaných v roce 2014. Přínos Lenczovy řady lze ocenit i z hlediska procentuálního vyjádření metod, které byly k aktivitám nabídnuty.

Prostřednictvím předkládaného souboru metodických námětů jsou navrženy vhodné metodické postupy a nástroje pro výuku Etické výchovy v rámci předmětu Výchova k občanství na základních školách. Na základě Metodiky pro 8. a 9. ročník autorek Ginterové a Hajdinové byly zpracovány v duchu Výchovy k občanství témata Média a jejich vliv na člověka, Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc. Zde je zřejmé, že aktivitami jsou naplněny výstupy Etické výchovy i Výchovy k občanství ve smyslu uvedených průniků. Jak vyplývá z teoretické části, metody typické pro Etickou výchovu ve značné míře korespondují s metodami charakteristickými pro výuku Výchovy k občanství ve smyslu uplatňování aktivizačních metod.

Současná doba je typická problémovými situacemi a problémovou mládeží, která se uchyluje k násilí, šikaně, zneužívání návykových látek a k dalším negativním jevům. Jednou z možných cest, která povede k prevenci těchto jevů a která by měla zabránit pokračovat v asociálním jednání, je výuka předmětu Etická výchova. Žáci se seznámí s tím, jak fungují mezilidské vztahy, jak důležité je přátelství a pomoc druhým lidem, jaké správné mravní a životní hodnoty by měli vyznávat.

Etická výchova prošla v historii mnohými změnami, stejně jako se vyvíjelo české školství a vzdělávací proces. Od školního roku 2010/2011 je Etická výchova součástí RVP ZV jako doplňující vzdělávací obor. Je moderní a respektuje zákonitosti, které byly objeveny a definovány pedagogy, psychology a sociology. Je na škole, zda využije této nabídky a zavede Etickou výchovu jako samotný předmět nebo ji bude implementovat do již zavedených předmětů.

Závěrem lze konstatovat, že cíle stanovené úvodem této diplomové práce byly naplněny. **Práce** se stala uceleným průnikem do problematiky Etické výchovy jako součásti Výchovy k občanství a **může posloužit jako návod ke vhodné implementaci doplňujícího vzdělávacího oboru Etická Výchova právě do Výchovy k občanství.**

Seznam použitých informačních zdrojů

Knihy a monografická publikace

1. BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 376 s. ISBN 80-7178-479-6.
2. BRICHOVÁ, Hana; MATĚJCOVÁ, Marcela; NAVRÁTILOVÁ, Marie. *Etická výchova, Metodika pro 6. – 7. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 276 s. ISBN 978-80-87449-53-0.
3. DESPINOZA, Benedictus. *The Ethics*. Teddington: Echo, 2006. 156 s. ISBN 1-40680-683-8.
4. ELLIS, Albert. *Grundlagen und Methoden der Rational-Emotiven Verhaltenstherapie*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2008. 374 s. ISBN: 978-3-608-89079-2.
5. FETCHENHAUER, Detlev. *Solidarity and Prosocial Behavior*. USA: Springer Science and Business Media, 2006. 250 s. ISBN 978-80-387-28031-8.
6. GINTEROVÁ, Hana; HAJDINOVÁ, Světlana. *Etická výchova, Metodika pro 8. – 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 320 s. ISBN 978-80-87449-54-7.
7. HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.
8. CHLUP, Otokar. *K základním otázkám pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. 333 s.
9. JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
10. KOLEKTIV AUTORŮ. *Etická výchova pro základní a střední školy*. 1. vyd. Praha: Etické fórum, 2014. 26 s. ISBN 80-7130-122-1.
11. KORIM, Vojtěch. *Premeny etickém výchovy v európskom kontexte*. 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008. 207 s. ISBN 978-80-8083-661-0.

12. KOSOVÁ, Martina a kol. *Logoterapie: Existenciální analýza jako hledání cest*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 208 s. ISBN 978-80-247-4346-2.
13. KOTRBA, Tomáš; LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2.vyd. Brno: Barrister a Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.
14. KUČEROVÁ, Stanislava. *Obecné základy mravní výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 49 s. ISBN 80-210-0183-6
15. LENCZ, Ladislav. *Etická výchova, Učebné osnovy pro 1. až 9. ročník základné školy*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992. 11 s. ISBN 80-7158-002-3.
16. MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
17. PASTOROVÁ, Markéta a kol. *Doporučené očekávané výstupy*. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. 78 s. ISBN 978-80-87000-76-2.
18. PLACHÁ, Jarmila; KOUTSKÁ, Ivana. *Etická výchova, Metodika pro 1. – 3. ročník základních škol*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 284 s. ISBN 978-80-87449-51-6.
19. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003. 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.
20. POJMAN, Louis; FIESER, James. *Ethics*. Belmont: Nelson, 2009. 236 s. ISBN 978-0-495-50235-7.
21. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7. aktual. vydání. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
22. RAKOUŠOVÁ, Alena. *Integrace obsahu vzdělávání: integrované slovní úlohy napříč předměty*. Praha: Grada Publishing, 2009. 160 s. ISBN 978-80-247-6183-1.
23. ROCHE OLIVAR, Robert. *Etická výchova*. Bratislava: ORBIS Pictus Istropolitana, 1992. 209 s. ISBN 80-7158-001-5.

24. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, 2009. 150 s. ISBN 978-80-7367-246-1.
25. STÜRMER, Stefan; SNYDER, Mark. *The psychology of Prosocial Behavior*. USA: John Wiley and Sons, 2009. 464 s. ISBN 978-14-443-0795-5.
26. TRČKOVÁ, Květa; ZEMANOVÁ, Romana. *Etická výchova, Metodika pro 4. – 5. ročník základních škol*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. 224 s. ISBN 978-80-87449-52-3.
27. TUREK, Ivan. *Didaktika*. Slovenská republika: Wolters Kluwer, 2008. 595 s. ISBN 8080781989.
28. VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 123 s. ISBN 80-7041-188-0.
29. VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.
30. VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. Praha: ACADEMICA, 2009. 416 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
31. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 155 s. ISBN 978-80-247-4100-0. s. 77.

Webové stránky

32. Čj. 12586/2009-22. *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplnujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=RVP+ETICKÁ+VÝCH><http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskar-eforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

33. *Etický kodex novinářů* [online]. Praha: Syndikát novinářů, 1994 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>.
34. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.

Seznam zkratk a symbolů

Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
Např.	Například
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program

Seznam obrázků, tabulek

Obrázek č. 1: Učení - rozum a emoce

Obrázek č. 2: Zachování dynamické rovnováhy ve skupině

Obrázek č. 3: Přehled možných metodik výuky

Obrázek č. 4: Fotografie námětu

Tabulka č. 1: Porovnání očekávaných výstupů

Tabulka č. 2: Metody využití v jednotlivých knihách

Tabulka č. 3: Porovnání jednotlivých verzí materiálu Etická výchova - metodický materiál

Tabulka č. 4: Porovnání dvou metodických materiálů

Tabulka č. 5: Výstupy námětu č. 1

Tabulka č. 6: Výstupy námětu č. 2

Tabulka č. 7: Výstupy námětu č. 3

Tabulka č. 8: Výstupy námětu č. 4

Tabulka č. 9: Výstupy námětu č. 5

Seznam příloh

Příloha A: Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Příloha B: Etický kodex novináře

Přílohy

Příloha A: Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Ministryně: PhDr. Miroslava Kopicová, v.r.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 16. prosince 2009

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Čl. 2

Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se do části 5.10
Doplňující vzdělávací obory vkládá jako část 5.10.3 **nový doplňující vzdělávací obor
s názvem Etická výchova.**

Čl. 3

Text doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova je uveden v Příloze č. 1 tohoto
opatření.

Čl. 4

Toto opatření nabývá účinnosti dnem 1. září 2010.

Ministryně: PhDr. Miroslava Kopicová, v.r.

Příloha B: Etický kodex novináře⁷⁹

„Deklarace ministrů států zúčastněných na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků konané v Praze v prosinci 1994 uznala v bodě 11 c, že „novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy např. ve formě etického kodexu.“

V rezoluci č. 2. této konference se říká, že kodexy chování mají být „dobrovolně přijaty a dobrovolně uplatňovány“ a že „výkon novinářského povolání je založen zejména na základním právu na svobodu projevu, zaručenou článkem č. 10. Evropské konvence o lidských právech.“

Kodexy chování novinářů, které byly přijaty v řadě evropských demokratických zemí, se snaží různým způsobem sladit práva a svobody novinářů s právy a svobodami občanů tak, aby se nedostávaly do konfliktu, a stanovit odpovědnost novinářů za jejich činnost.

Syndikát novinářů České republiky na základě studia mezinárodních i národních dokumentů vypracoval Etický kodex novináře, který je závazný pro jeho členy a k jehož dobrovolnému dodržování vyzval všechny české a moravské novináře bez ohledu na jejich členství v syndikátu.

1. Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace. Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim je zajišťuje čl. 17 Listiny práva svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti. Novinář je proto povinen:

- a. zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovázet nezbytnými výhradami,*
- b. respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,*
- c. dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,*

---

⁷⁹ *Etický kodex novinářů* [online]. Praha: Syndikát novinářů, 1994 [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>.

- d. hájit svobodu tisku i svobodu jiných medií,*
- e. neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,*
- f. nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,*
- g. odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,*
- h. odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,*
- i. přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,*
- j. nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.*

2. Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice. Povahou novinářské profese je odpovědnost k veřejnosti. Proto je základním předpokladem pro tuto činnost vysoká profesionalita. Z tohoto hlediska je novinář povinen:

- a. nést osobní odpovědnost za všechny své uveřejněné materiály,*
- b. vyloučit všechny činnosti, které by jej mohly kompromitovat nebo vést ke konfliktu zájmů,*
- c. nepřijímat žádné hodnotné dary nebo výhody, které by měly souvislost s jeho novinářskou činností, zvláště pak z důvodů zveřejnění nebo zatajení nějaké informace,*
- d. nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu, odmítnout podílet se na publikování skryté reklamy,*
- e. nepodepisovat svým jménem obchodní ani finanční reklamy,*
- f. nepřijímat peníze ve veřejné službě nebo v soukromém podniku tam, kde jeho postavení novináře a jeho vliv by mohly být zneužity,*
- g. nezneužívat výsad, plynoucích z povolání novináře, k prezentování svých osobních postojů,*
- h. nezneužívat možných výhod, plynoucích z členství v Syndikátu novinářů, k uspokojování soukromých potřeb.*

3. *Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií. Z tohoto hlediska je novinář povinen řídit se těmito požadavky:*

a. nic neomlouvá nepřesnost nebo neprověření informace, každá uveřejněná informace, která se ukáže jako nepřesná, musí být neprodleně opravena,

b. jestliže si zdroj informací přeje zůstat utajen, novinář je povinen zachovávat profesionální tajemství, i kdyby mu z toho měly vzniknout potíže,

c. respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí,

d. dodržovat přísně zásadu presumpce neviny a neidentifikovat příbuzné obětí nebo delikventů bez jejich jasného svolení,

e. považovat pomluvu, neprokázané obvinění, překroucení dokumentů, faktů a lži za nejzávažnější profesionální chyby,

f. kromě nesporných důvodů veřejného zájmu nesmí novinář svou činností dostat dotčené osoby do nesnází nebo osobní tísně,

g. novinář nesmí využívat ve svůj prospěch informace získané při výkonu svého povolání dříve, než budou tyto informace zveřejněny,

h. nesmí vytvářet ani ztvárňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace,

i. při reprodukci jakéhokoli textu musí být uveden jeho autor formou adekvátní k rozsahu přetištěného materiálu,

j. plagiát se zásadně zakazuje.

Etický kodex novináře přijala jako otevřený dokument valná hromada Syndikátu novinářů ČR dne 18. 6. 1998 a na návrh Komise pro etiku při Syndikátu novinářů jej aktualizovala správní rada dne 25. 11. 1999.“